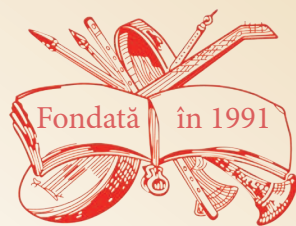

Serie nouă, anul 2, nr. 17, august 2015

DARTINA

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Din cuprins

3 Editorial

Un nou început

4 Inedit - Horia Slobozeanu, un nume uitat
într-un zid

8 Amintiri - Mangalia în cuvintele și inima
pictorului

10 Colaborare româno – turcă la
Centrul Cultural Județean „Teodor T. Burada”

11 Artă vizuală contemporană - De la Dancing City
Constanța la Fotomareea

13 Ecouri - „Dobrogea sentimentală” la Târgul
Gaudeamus Litoral

15 La Festivalul Internațional de Folclor „Ștefan
cel Mare și Sfânt” - Constanțenii pe scena de la
Chișinău

21 Moravuri vechi - „Cel nevoier să nu poarte
haine precum boierul...”

28 Inedit - Ioan N. Roman, noi date biografice

33 Însemnări de scriitor - Constanța și armenii

DAȚĂ INȚĂ, fondată în 1991, serie nouă,

Revistă lunară editată de Centrul cultural județean Constanța

„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

Director

Prof. Doina VOIVOZEANU

Redactor șef

conf.univ. dr. Aurelia LĂPUȘAN

Redactori

**Adina BOCAI, IULIA PANĂ,
CRISTINA LAZĂR,
Ana-Laura PARFINOV,
Laura CALOEAN,
Lavinia DUMITRAȘCU**

Contabil șef: **Alina ONEL**

Tehnoredactor: **Gabriel VOICU**

Corectură: **Daniela COJOCEA**

Copyright text și fotografii © Centrul cultural județean Constanța “Teodor T.Burada”

Copyright prezentare grafică © 2014 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

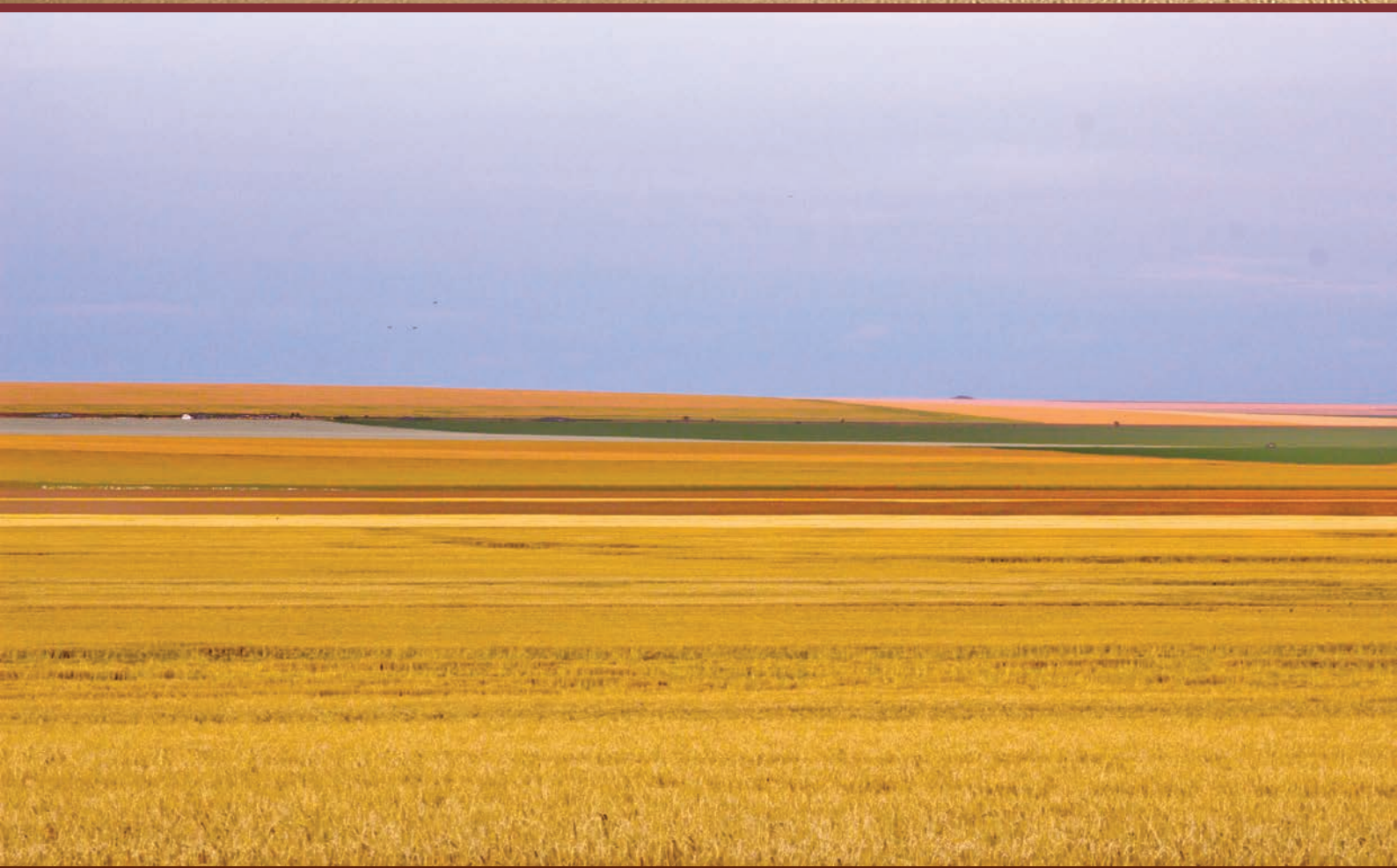
Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Brătianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Editorial

Un nou început

După scurta noastră vacanță,
Datina își reia activitatea editorială și continuă să mobilizeze în
 paginile ei energiile culturale de astăzi și de ieri ale unei provincii
 cu o fascinantă istorie.

Centrul cultural județean „Teodor Burada”, aflat în această
 formulă de aproape un deceniu, adună în jurul său manifestări
 culturale, proiecte, prezențe notabile în peisajul românesc din țară
 și de peste hotare, lansează noi provocări pentru
 o altă serie de cursanți.

Am putea spune că este creuzetul care topește într-un format
 accesibil, popular, neconvențional, toate energiile creatoare, la
 orice vârstă și de orice pregătire, judecând numai după numărul
 cursanților, premiile obținute și ecourile la
 fiecare participare culturală.

În limbajul cotidian folosim deseori sintagme de genul
 cultură de masă, cultura individului, om cult, cultură populară
 versus cultură de elită, cultură politică,
 cultura profesiunilor din domeniul creației.

Sociologii definesc cultura ca un ansamblu în care se includ
 științele, credințele, artele, morala, legile, obiceiurile și celelalte
 aptitudini și deprinderi dobândite de om, ca membru al societății.

Este definită, altfel spus, ca întreaga moștenire însușită și
 transmisă din generație în generație.

Aceasta este în continuare politica editorială a *Datinei*.

Efortul de a aduna și repune în conștiința publică fapte de viață,
 oameni, valori, făcând – cu sprijinul reputațiilor noștri colaboratori –
 o amplă frescă a culturii și civilizației dobrogene.

Centrul cultural « Teodor Burada » nu mai este astăzi doar o
 instituție culturală, a devenit în timp o stare de spirit care radiază
 în spațiul vital al Dobrogei redându-i identitatea.

Redacția

Inedit

Horia Slobozeanu, un nume uitat într-un zid

Despre doctorul Horia Slobozeanu se știe și se vorbește puțin. A intrat nedrept în uitarea oamenilor în anii când cei buni și valoroși plăteau unui nou regim tocmai pentru aceasta.

A aparținut Dobrogei mai mult de trei decenii, oferind un model de intelectual dedicat meseriei, istoriei, oamenilor locului.

Șansa a făcut să aflăm întâmplător că este bunicul arhitectului Răzvan Lăzărescu, trăitor astăzi la Paris. Într-o mai lungă poveste a copilăriei, depănată cu nostalgia vieții de-acasă, Răzvan ne-a evocat chipul bunicului său maternal, legat cu toate firele de Dobrogea. Și-l amintește puțin, cu memoria copilului mic care își raportează propriul univers doar la jocuri și distracții. Descrie pitorescul casei din Eforie Sud, piesele arheologice care au devenit apoi colecțiile muzeului de istorie din casa doctorului, grija exagerată a bunicului față de fiecare inscripție-martor al milenarei noastre istorii pontice. Dar prea puțin pentru interesul nostru jurnalistic.

Apoi, convins de utilitatea gestului său, arhitectul Răzvan Lăzărescu ne-a oferit să aducem în țară un voluminos album de familie, păstrat cu multă grijă printre obiectele sale de preț, în care personajul principal este bunicul său, doctorul Horia Slobozeanu. Meticulos ne-a povestit despre fiecare fotografie, popsind asupra fiecărui chip păstrat doar pe un petec de hârtie. O lume trecută, artistocratică, o viață petrecută printre oameni împărțându-le bolile și speranțele, iată ce trădează cele peste 100 de fotografii din care publicăm câteva în premieră absolută în revista *Datina*.

MEDIC PEDIATRU, BALNEOLOG ȘI ISTORIC

Horia Slobozeanu s-a născut în Bârlad, la 9 aprilie 1887, și a obținut titlul de doctor la Facultatea din București, în 1915. *Contribuțiuni la studiul corticopleuritelor scisurale*. Teză pentru Doctorat în Medicină și Chirurgie Presentată și susținută la Facultatea de medicină din București va fi publicată în aceeași lună de Horia C. Slobozeanu. Bârlad, Tipografia Nouă. Avem în album imagini din viața rezidenților bucureșteni, din sălile de curs și disecție, dar și de la Institutul Clinico-Obstetrică « Maternitatea ».

Participă la campania militară din 1913 și apoi, în primul Război Mondial, ca medic de batalion și este decorat cu medalia «Coroana României». La sfârșitul războiului este numit medic la Tecuci și directorul orfelinatului din localitate.

Anii 1919-1921 îi petrece la Paris și Berlin, specializându-se în pediatrie, devine asistent universitar, apoi docent în puericultură.

Devine membru al Societății Române de Istoria Medicinii (SRIM) care și-a început activitatea în 1929, la inițiativa celebrului Victor Gomoiu și, de-a lungul timpului, s-a impus ca for științific al acestui domeniu interdisciplinar. Dr. Slobozeanu face

parte din structurile de conducere încă de la înființare: Președinte: Prof. Dr. C. Severeanu; – Vicepreședinți: Prof. Dr. D. Gerota, Prof. Dr. M. Minovici; Secretar general: Dr. Victor Gomoiu; – Bibliotecar și conservator al muzeului: Dr. Viorica Gomoiu; Secretari de ședință: Dr. Irina Crețu, Ing. Al. Podhorsky, Farm. Tita Săndulescu, Dr. H. Slobozeanu.¹

Familia dr. Horia Slobozeanu, în casa de la Eforie Sud

În 1930 este ales membru corespondent al Societății de pediatrie din Paris, ca o recunoaștere a valorii activității sale științifice, însumând peste 200 de titluri de lucrări publicate în reviste din țară și străinătate.

A fost considerat cel mai bun medic din țară în domeniul său. « Pentru a pune în mai mare valoare

¹ http://www.crifst.ro/noema/doc/2013_4_8.pdf

Dr. Horia Slobozeanu în curtea casei

cura balneară heliomarină și cu nămol la lacul Movilă Techirghiol, a studiat în Franța din experiența renumiților doctori Jaubert și Bochellos între anii 1922-1926.²

Desfășoară o largă activitate medicală și științifică ca profesor în învățământul mediu, asistent și docent universitar.

Este primul puericultor de maternitate din țară. În cadrul activității didactice a pregătit multe serii de studenți și elevi ai școlilor de obstetrică.

BALNEOLOGIA, O ALTĂ PASIUNE

În paralel se dedică studiului balneologiei. Este medic al stațiunii Techirghiol-Movilă unde se preocupă intens de efectul curelor de mare și nămol asupra copiilor bolnavi, semnând peste 130 de comunicări. În acest domeniu a fost elevul marelui balneolog și om de cultură dr. Iosef Dona (1875-1956).

În 1926 a studiat apa Mării Negre și a lacului Techirghiol în lunile de vară, înregistrând zilnic temperatura apei, aerului, vântul; aceste date le-a prezentat la cel de-al V-lea Congres Internațional de talasoterapie care s-a ținut în mai 1928 la Constanța. Câteva titluri de lucrări semnate Horia Slobozeanu: *Copilul*, 1924, *Sfaturi pentru creșterea copiilor*, 1924, *Băile de soare și climatul maritim*, 1925, *Terapeutică infantilă*, 1928, *Creșterea în greutate după cură la Techirghiol-Movilă*, 1929, *Câteva reflecții asupra*

stării noastre de sănătate, 1932, *Stațiunea Movilă-Techirghiol din punct de vedere medical*, 1933 ș.a.³

ARHEOLOGIA, O PASIUNE DEVORATOARE

Și-a construit un imobil în Eforie Sud, chiar pe șoseaua Constanța – Mangalia, în care a amenajat un muzeu arheologic pus la dispoziția publicului în sezonul balnear. Aici locuia împreună cu soția și cu cei doi copii, George și Ileana. Mai târziu George a devenit medic stomatolog, iar Ileana arhitect.

Impresionat de tezaurul arheologic al Dobrogei a pus pe frontispiciul casei-muzeu cuvintele : « Rar se mai poate întâlni un colț de pământ care pe o întindere atât de mică să fi încăput o atât de bogată și de zbuciumată istorie ».

Munca începută cu pasiune, în 1924, sub îndrumarea lui Vasile Pârvan i-a permis să adune un număr imens de piese arheologice: vase grecești din sec. VII – VI a.Hr., coloane, statuete, basoreliefuluri, inscripții etc. Participă împreună cu savantul Pârvan la săpăturile malurilor lacului Techirghiol, de unde aduce în muzeul propriu piese primitive getice. De la Vasile Pârvan a căpătat dr. Horia Slobozeanu pasiunea cercetării și a

Casa dr. Horia Slobozeanu

valorificării fiecărei piese smulse pământului și puse în ecuație cu toată istoria atât de fascinantă a Dobrogei.

Studiul *Considerațiuni asupra așezărilor antice din jurul lacurilor Techirghiol și Agigea*, apărut în *Materiale și cercetări arheologice*, vol.V, 1959. se constituie în același timp într-un util catalog-inventar al pieselor pe care le deținea doctorul, precizându-se și modul de proveniență al acestora, încadrarea fiecărui obiect în timpul și cultura aparținătoare, cu referire la marii arheologi Vasile Pârvan, Gr.Florescu, R.Pascu, Radu Vulpe, Vasile Canarache.

² Biblioteca județeană „Ioan N.Roman” Constanța, Dicționar de personalități dobrogene, vol.I, Editura Ex Ponto, 2004, p. 271.

³ Predescu, Lucian, Enciclopedia României, Editura Cugetarea, București, 1999, p.789.

Pentru turiștii ce poposeau în pragul casei era ghid, rupându-și din timpul său oricât era nevoie pentru a arăta celor interesați din nestematele istoriei acestor locuri. Se apleca cu o mare curiozitate mai ales spre inscripțiile grecești și latine, le descifra mesajele.

Între inscripțiile pe care le deținea se afla excepționalul text al Tratatului de alianță încheiat în jurul anului 70 î.e.n. între Roma și Callatis, un *unicum* în epigrafia latină. Cei mai importanți arheologi români studiază cu atenție și publică referințe despre colecția doctorului Slobozeanu. Aceste inscripții aduc contribuții la istoria generală a Imperiului roman sau a Sciției Minor.

Cu ocazia împlinirii a 30 de ani de existență, Societatea Numismatică Română a organizat în sălile Fundației Dalles o frumoasă și interesantă expoziție de numismatică, medalistică și arheologie. Inițiativa aparținea prof. I. Andrieșescu și lui Constantin Moisil, directorul Arhivelor Statului și președintele societății. Au fost expuse nenumărate obiecte aparținând instituțiilor de profil, dar și colecționarilor. Obiecte de arheologie, spre exemplu au fost aduse din fondul Muzeului național de antichități, Institutului arheologic al Olteniei-Craiova, Muzeului municipal, dr. Horia Slobozeanu, Nadyda Romalo și C.D. Vasiliu. Expoziția a fost urmată de un congres numismatic care a dat la iveală multe lucruri în legătură cu trecutul țării, necunoscute până în prezent, cum notau ziariștii.⁴

Arheologul D. Tudor publică în 2012 în revista *Pontica* despre colecția dr. Horia Slobozeanu: « În 1948, am cercetat colecția de monumente de piatră strânsă de dr. Horia Slobozeanu în grădina casei sale de

Interiorul casei dr. Slobozeanu

transportate la muzeul din Constanța, iar al cincilea, se pare, este dispărut. Dr. Slobozeanu a informat că toate fuseseră cumpărate de el de la diferiți particulari din Mangalia. La Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța cele de mai jos au fost inventariate (iov. nr. 15946; 15943 și 15965) JG. 61.»⁵

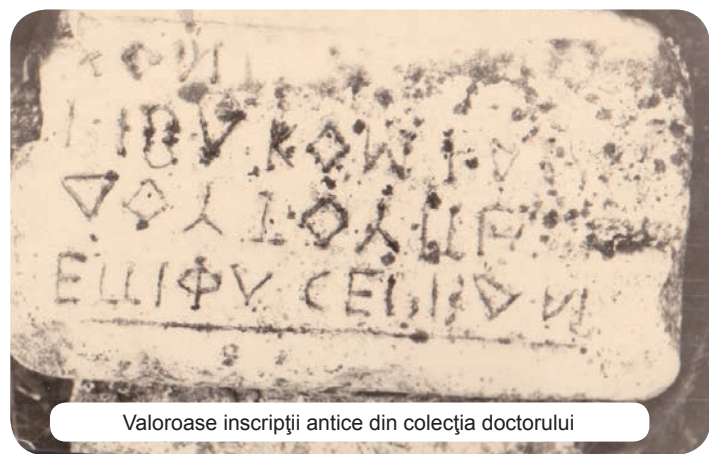
De altfel, însuși doctorul-arheolog, dovedind cunoștințe temeinice despre perioada istorică ale cărei mărturii le aduna cu atenție, a publicat mai multe studii despre *Reprezentările din cultul lui Dionysos și al nimfelor de pe litoralul vestic al Mării Negre, Viața teatrală și muzicală a Callatisului, Stațiunea antică de la Schitu ș.a.*

Povestește arh. Răzvan Lăzărescu : « Simțind că noii stăpâni nu-i vor lăsa obiectele de valoare în proprietate, bunicul le-a zidit în pereții casei, iar colecția de statuete tip Tanagra le-a donat Muzeului de istorie constănțean cu condiția să fie expuse într-o sală care să-i poarte numele. Se pare că piesele - foarte valoroase ca mesaje, dovedind prezența grecilor la Pontul Euxin și raporturile lor administrativ-politice au dispărut din muzeul de la Constanța. Tata, arh. Cehar Lăzărescu, a încercat să le dea de urmă și nu a reușit. Erau anii aceia de cumpănă pentru țară și nu puteai decât să cedezi. Pe bunicul îl percep astăzi dintr-o suită de fotografii, o amintire de om retras, căci având multă considerație de la lumea care îl cunoștea și avea nevoie de el nu trebuia să mai atragă el însuși pe alții »

Tocmai de aceea fotografiile din albumul aflat acum în posesia noastră au rămas singura dovadă, iată, a acestor valori incommensurabile adunate cu efort financiar de doctorul Slobozeanu.

Doctorul a murit în data de 28 iulie 1961 și își doarme somnul de veci în Cimitirul Bellu din București. La moartea sa a fost publicat un necrolog semnat Emilian Popescu în *Revista de studii de istorie veche*.

⁵ D. Tudor, Comunicări epigrafice, revistapontica.files.wordpress.com/2012/10/pontica-13-pag-241-253

Valoroase inscripții antice din colecția doctorului

la Eforie Sud. Cu îngăduința proprietarului mi-am notat atunci cinci fragmente epigrafice, dintre care cel mai important a fost deja publicat. Dintre ele, patru au fost

⁴ Cele trei Crișuri, XIV, nr.9-10, sept.oct.1933, p.123.

« Pentru colecția sa arheologică, pe care înainte de moarte a dăruit-o Sfatului Popular al regiunii Dobrogea, și care va fi îndreptățită să-i poarte numele - pentru generozitatea sa și pentru serviciile aduse științei arheologice se cuvine a-i spune « Have pia anima »⁶

PRIETENII DOCTORULUI

Dr. Horia Slobozeanu a fost bun prieten cu dr. Victor Climescu (1895 – 1967), conducătorul Sanatoriului de Chirurgie osteo-articulară de la Eforie - Sud și șef de școală, cu care a efectuat nenumărate studii privind tratamentul chirurgical cu cel balnear la copiii bolnavi de TBC osos.⁷

L-a cunoscut pe pictorul Ion Țuculescu cu care a împărtășit o pasiune comună: studierea lacului Techirghiol. De altfel, soția lui Țuculescu, Maria Fotiade, era născută tot la Bârlad, și absolvisese Medicina. Ion Țuculescu a pictat la Constanța, Mangalia, Vama Veche, dar mai ales la Techirghiol: „Marină cu fluturi“, „Peisaj la Mangalia“, „Peisaj la Mangalia cu arborele durerii“. Lucrări plastice, într-o coeziune cu totul fascinantă și originală a spațiului pontic. Volumul *Microbiologia lacului Techirghiol*, un studiu complet, îl consacră ca om de știință de mare valoare. Editura Academiei și-a asumat dreptul de a publica postum această lucrare de referință.

Pictorul Nicolae Tonitza era și pacient și prieten al doctorului, după cum singur mărturisește într-un splendid reportaj pe care îl alăturăm acestui demers al nostru de a readuce în memorie figura unui intelectual de elită care a aparținut acestui spațiu.

Piese depuse de el Muzeului de istorie națională și arheologie, importante și multe, așteaptă să fie așezate într-o expoziție, iar sala să poarte numele Dr. Horia Slobozeanu, după cum a fost și este dorința familiei.

Poate nu este prea târziu ca Primăria din Eforie Sud să-i acorde atenția cuvenită restituindu-i numele în memoria colectivă prin atribuirea acestuia unei străzi.

Aurelia LĂPUȘAN

Familia dr. Horia Slobozeanu

Dr. Slobozeanu alături de colegii săi de la "Maternitatea" București

Oaspeți aleși la casa dr. Horia Slobozeanu

⁶ Studii și cercetări de istorie veche, Editura Academiei Republicii Populare Române, anul 13, nr.2, 1962, p.486-487.

⁷ Dr. Victor Climescu (1895-1967) este una dintre personalitățile științifice ale Dobrogei care timp de 40 ani, a fost directorul sanatoriului din Eforie Sud, punând bazele, în România, unei specialități medicale: chirurgia tuberculozei osteo-articulare. Este coautor al primului tratat de tuberculoză osteoarticulară din literatura românească de specialitate, dascăl de școală chirurgicală, o eminentă personalitate în domeniul său de activitate.

Amintiri

Mangalia în cuvintele și inima pictorului

Unul din cele mai frumoase reportaje despre Mangalia interbelică aparține pictorului Nicolae Tonitza și a fost rostit de artist la radio, în ziua de 10 decembrie 1932, în cadrul emisiunii Universitatea radio. L-a numit *Mangalia zugrăvită în cuvinte*.

„Mă găseam pentru al doilea an la Techirghiol–Movilă, în cura excelentului meu prieten, profesor dr. Horia Slobozeanu, când fui apucat subit de nostalgia vagabondajului pitoresc. Prizonier al cârjelor atâtea luni de zile, dorul aprig de hoinăreală își avea acum rostul și explicația lui. M-am îmbarcat în primul Ford care pleca spre sudul Mării Negre – și, într-o oră jumătate, eram la Mangalia.

Deși în plin sezon – ne găseam în august – Mangalia era aproape pustie de vilegiaturiști. Ici, colo, doar câte un pensionar, venit aici mai mult pentru economie decât pentru splendoarea plajei și pitorescul târgului – își etala, la soare, statura obosită și straiile mototolite, ... pe scaunul de lemn, vopsit proaspăt cu albastrul cerului – în ușa unei cafenele turcești, unde filigeaua de cafea ți se servea, pentru un leu, iar bacșiful îți era refuzat cu o impresionantă demnitate. Pe imensitatea plajei, diminețile, nici țipenie de om. Doar spre amurg, când soarele își pierdea din clocotitoarea lui văpaie, începeau să se ivească mici siluete, stinghere, care se deplasau, negre, pe întinderea de aur a nisipului, cu precipitarea năzdrăvanelor semne de exclamație din filmele cu *Mickey – Mouse*. Erau copilașii de turci, pentru care plaja nu avea alt rost și altă însemnătate decât aceea pe care o are maidanul în jocurile copiilor din mahalalele bucureștene.

Acum un an, însă, plaja Mangaliei a prins să se populeze – iar astăzi, în ciuda celor circa zece kilometri de desfășurare, ea este aproape neîncăpătoare față de numărul extraordinar de amatori ai băilor de soare, care vin aici – din toate colțurile Europei – să-i ceară ospitalitatea.

Fiecare dintre domniile voastre a cunoscut, desigur, o plajă oarecare – și a sorbit cu ochii minunata și supărător de pitoreasca priveliște a

SALUTARI DIN MANGALIA

Imagine din Mangalia interbelică

nemărginitei grădini cu multicolore pete de umbreluțe, costume, corturi și trupuri omenești înSORITE.

Însă pe plaja Mangaliei, cea mai luminoasă, mai lată și mai nesfârșită în lungime din câte există pe tot litoralul Pontului Euxin, spectacolul acesta atinge nebănuite proporții de feerie.

Acum zece – doisprezece ani, dar mai ales înainte de război, un trup gol, tolănit pe nisipul arzător al plajei stârnea printre băștinașii mangalioți o senzație vecină cu groaza. Turcoaicele, în special, nu izbuteau să-și creadă ochilor, cum de nu iese marea din albia ei, ca să se rostogolească și să înghită goliciunea omenească, ce se răsfătă cu nerușinare spre fața soarelui. „Sezoniștii” – aceste creaturi „nebune și spurcate” n-au putut multă vreme – cu toată legendara ospitalitate musulmană – să găzduiască sub acoperământul unei gospodării turcești.

Timpul însă a spulberat spaima turcilor, căci „sezoniștii” s-au dovedit a fi oameni tare cuviincioși în purtările lor cu semenii – buni, săritori la nevoile altora – dar, mai presus de orice, „galantoni” cu toți, ca niște feciori de pașale.

Astăzi, orice vizitator al Mangaliei poate pătrunde în casa unui turc, cu ușurința cu care ar păși pe poarta unui parc public.

Iar casa turcului mangalez este cu adevărat un parc. Un parc minuscul – înconjurat de înalte și grosolane ziduri de piatră – care îți reamintește intimitatea, liniștea și bogăția florală a vechilor miniaturi persane.

Kaffehaus. — Kávéház.
Aida-Kalsh.
Teodor
1905 Iul. 19

Pe străzile Mangaliei de altădată

Din uliță, cauți cu luare aminte, pipăind aproape, zidăria informă și leproasă a ulucilor de bolovani ca să dibuiești porțița de stejar, incoloră și putredă. Prinzi în mână clanța de fier, barbar meșteșugită, și zăngănești cu ea, în chip de sonerie.

Se aud pași ușori, călcând peste prunduri de scoici. Apoi porțița se deschide încet, scârțâind în balamalele ei ruginite. Apare o barbă albă, frumos rotunjită, și un fes. Doi ochi negri – un negru uleios și fierbinte – te privesc cu o vesel-naivă nedumerire. Tu stai o clipă, locului, surprins. Dar porțița s-a desfăcut în lături, ca niște brațe bătrâne care te îmbie. Turcul îți face o temenea, laolaltă umilă și demnă, și te auzi îndemnat să intri: Poftim!

Pășești stânenit. Te simți în curiozitatea ta de străin, parcă prea brutal și inoportun. În spatele tău poarta s-a închis și s-a zăvorât singură. De pretutindeni te învăluie o răcoare binefăcătoare, și nenumărate miresme de flori, în care predomină parfumul discret-monahal al busuiocului.

Curtea turcului – toată – e o grădină. Nu te pricepi pe unde să calci, ca să nu scuturi petalele fragile ale unui bujor sau să nu strivești o tufă de panseluțe. Aproape inexistentă în tupilarea ei, locuința turcului e o succesiune de cămăruțe albe, cu ferestre cât tabachera

Salutări din Mangalia

Vederea Giamiei

și prispe pitice, pe lustrul proaspăt al cărora stau salteluțe de lână. De stâlpii pridvoarelor se încolăcesc șerpuii verzi ai umbrarelor de viță.

O bătrână centenară bolborosește, chircită la pământ, deasupra unui ceaslov străvechi. Ochii ei șterși se desprind, din când în când, de pe paginile mucegăite și privesc spre cerul de un albastru ireal. Aud implorările, parcă smulse din străfundul mădularelor ei neputincioase: „Alah!... Alah!... Alah!...”

În cele două-trei clipe cât mi-a trebuit să privesc în juru-mi, ca să mă dezmeticesc, sub zarzărul din mijlocul curții s-a și improvisat o măsuță, acoperită cu o față de borangic, pe mijlocul și pe marginea căreia înfloresc cusături de o excepțională finețe.

De sub un șopron spoit cu var, se ivește silueta – tulburătoare, pe ritm și eleganță a unei foarte tinere turcoaice în șalvari și papuci de mărgelă, fără ciorapi. Tava pe care o poartă în mâini – cu dulceață și cafele – e de argint vechi și greu. Fața turcoaicei nu e acoperită.

Ochii ei sub sprâncenele arcuite, împreunate artificial cu cărbune par doi șoimi negri, prizonieri între colosalele zăbrele ale genelor. Și râde. Șiragul dinților ei albi are o seducție primejdioasă. Mă înclin și mulțumesc mut pentru cafea și pentru dulceață.

Fata pleacă, legănându-și sub șalvarii portocalii fructele șoldurilor, virginale.

La plecare, bătrânul turc mi se recomandă cu o intonare târăgănată, ca și cum și-ar cere iertare de vreo necuviință.

Când îi spun că sunt pictor – ochii lui se dilată nemăsurat și gura i se lărgeste într-un râs franc, de copil bun și știrb.

În pragul porții îmi povestește cum a cunoscut și s-a împrietenit cu atâția pictori, care i-au trecut pragul casei înainte de război, și cum prietenul lui cel mai bun, astăzi, e *Gala Galaction*.¹

¹Text manuscris, 12 p., semnat N.N.T.Arhiva SRR, dosar 11/1932

Colaborare româno – turcă la Centrul Cultural Județean „Teodor T. Burada”

NOUȚĂȚI

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” va inaugura anul viitor o nouă serie de proiecte. Este vorba despre proiecte internaționale, care vor fi derulate în parteneriat cu Centrul Cultural Turc „Yunus Emre” din Constanța. Directorii celor două instituții, Doina Voivozeanu și Ali Oguzhan Yuksel, au avut, de curând, două întâlniri în cadrul cărora s-au pus bazele viitoarei colaborări, lansându-se, totodată, și cele două proiecte care se vor derula anul viitor.

Potrivit celor doi directori, la începutul anului viitor va avea loc un atelier de creație, în cadrul căruia un profesor din Turcia va preda, timp de două săptămâni, la Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, arta confecționării bijuteriilor din gogoși de viermi de mătase. În cadrul aceluiași proiect, toți cei interesați pot participa și la un alt atelier de confecționat diferite figurine (legume și fructe) din săpun.

Un alt proiect despre care Doina Voivozeanu și Ali Oguzhan Yuksel au discutat are ca scop promovarea folclorului celor două popoare. Astfel, că, în toamna anului 2016, va avea loc un spectacol organizat de Centrul Cultural Turc „Yunus Emre” și Centrul Cultural Județean „Teodor T. Burada”, la care vor participa artiști din Turcia și din România. Muzica tradițională

turcească și muzica populară românească vor răsună pe aceeași scenă, reprezentarea urmând a fi un bun prilej pentru punerea bazelor unor colaborări viitoare între artiști.

Potrivit directorului Ali Oguzhan Yuksel, cu prilejul Nevruzului, sărbătoare care marchează venirea primăverii în lumea turcă, Centrul Cultural Turc „Yunus Emre” va fi partener în cadrul tradiționalului spectacol

organizat în colaborare cu Uniunea Democrată Turcă din România. În acest context, pentru prima dată, pe scena manifestării vor urca și artiști ai Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”.

„2016 se anunță a fi un an cu multe noutăți, iar printre ele se numără această colaborare cu Centrul Cultural Turc „Yunus Emre”. Am răspuns cu interes propunerilor de colaborare și suntem încântați că vom putea pune bazele unor proiecte inedite în plan cultural. Cel mai mult ne bucură, însă, faptul că vom putea oferi cursanților noștri posibilitatea de a interacționa cu alte culturi, cunoscând astfel tradițiile altor popoare

și evaluându-și propria zestre folclorică în raport, de această dată, și cu alte obiceiuri populare”, a declarat Doina Voivozeanu, Directorul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”.

Adina Elena BOCAI

Artă vizuală contemporană

De la Dancing City Constanța la Fotomareea

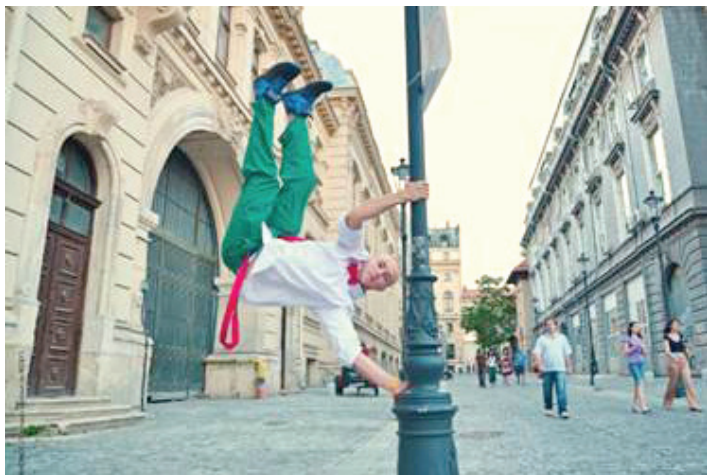
„Despre poeți, numai de bine” spunea odinioară Nichita Stănescu, „Despre cultură în Constanța numai de bine” vrem să se audă și să spunem și noi. Perspectivele se deschid și Centrul Cultural Județean „Teodor Burada” Constanța inițiază două proiecte majore, unul pe dimensiunea de artă vizuală contemporană și unul pe componenta educativ culturală.

UN PROIECT DE CULTURĂ VIZUALĂ ȘI PROMOVARE A ORAȘULUI CONSTANȚA

Fotografie de Dan Roca – absolvent curs artă fotografică

Dancing City este născocirea foto-video plăsmuită de regizoarea Carmen Lidia Vidu. Proiectul a prins viață datorită ședințelor foto desfășurate în patru urbe mioritice puternic încărcate cultural (București, Brașov, Cluj și Timișoara), dar și prin intermediul unui material video ludic.

Dancing City Brașov

Dansatori veniți din toate colțurile sociale oferă un dramatism trufaș componentei estetice esențiale a proiectului. Inspirat de coregrafi de dans contemporan, balerini, street-performers, muzică și sound-design urban, Dancing City prinde contururi proeminente în forma digitală și este menit să exploreze forme și experiențe umane printr-o investigație ghidușă în sufletul urban al omului de rând devenit dansator de moment pe trotuarele, acoperișurile, statuile și în parcurile orașelor prăfuite de o istorie covârșitoare.

Dancing City depășește stadiul banalului proiect cultural prin refacerea unui spațiu comun absent într-un văzduh dinamic în care visele redevin o formă vie, însuflețită.

Dancing City București

Dansul e doar un pretext pentru factorul urban. Dansul e partea elegantă a Orașului, prin dans omul se mișcă la alt nivel urban, are o altă poziție, se îmbracă diferit, îi place zgomotul, își ascultă muzica. Aventura continuă în Constanța.

Fotografie de Dan Roca – absolvent curs artă fotografică

← Dancing City este o poveste despre Oraș, Sunet, Corp, Vitalitate narată vizual prin Dans.

Povestea filmului este povestea Orașului, a străzilor lui, a zilei și a nopții, a clădirilor, a culorilor, a locurilor spectaculoase, a arhitecturii uitate, dar și a celei moderne.

Constanța este un oraș portuar de o frumusețe sălbatică, are multă vitalitate, clădiri spectaculoase, străzi bogate, sport, dans și mare poftă de viață.

“Dancing City” caută locurile cele mai “cinematografice” ale orașului și le îmbină cu eleganța dansului și prospețimea dansatorilor pentru a contura proiectul “Constanța. Dancing City”.

Proiectul propus de Carmen Lidia Vidu înseamnă un set de fotografii și un scurtmetraj despre urbanitatea Constanței, acestea se pot extinde și pot promova orașul Constanța în orice chip: cărți poștale, video proiecții arhitecturale, expoziții foto, instalații artistice, rularea pe online și tv a spotului.

Carmen Lidia Vidu – regizor

Regizor de teatru, de film și de evenimente, Carmen Lidia Vidu a montat pe cele mai importante scene ale Bucureștiului, de la Teatrul Național, Teatrul Odeon și Teatrul Nottara, până la cele mai importante spații independente ca Teatrul Act, Green Hours și GodotCafe Teatru. Este câștigătoarea Premiului Gopo pentru cel mai bun scurtmetraj documentar în anul 2015, cu filmul său de debut, “O scurtă istorie Astra Film”. A absolvit Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București în 2003, dar vine din Arad.

A devenit cunoscută ca cel mai important regizor de teatru multimedia din România și cel mai tânăr regizor care a montat pe scena Teatrului Național din București (“Privighetoarea și trandafirul” de Oscar Wilde, în anul 2007). Spectacolele de teatru montate de Carmen Lidia Vidu sunt speciale, folosesc un limbaj artistic diferit și transformă tehnica în emoție autentică, iar regizoarea promite că nu se va opri niciodată din experiment.

ATELIERE CREATIVE DE ARTĂ FOTOGRAFICĂ „FOTOMAREEA”

Proiectul cultural educațional FOTOMAREEA propune ateliere creative de fotografie în școlile județului menite să dezvolte simțul estetic, să cultive bunul gust și să promoveze ideea de iubitori de fotografie și de artă, dar și de comunicare creativă prin mijloace moderne, propagarea artei imaginii foto prin cunoașterea noțiunii de arte vizuale.

În acest proiect toți elevii dornici de cunoaștere se pot conecta direct la comunitatea fotografică prin participarea la concursul FOTOMAREEA ca rezultat al atelierului de fotografie. Proiectul vizează descoperirea de talente, dar și orientarea vocațională în rândul elevilor din județul Constanța.

Lipsa preocupării tinerilor pentru cultură, lipsa modelului formator pentru inițierea în activități creative de artă vizuală, lipsa implicării elevilor în activități vocaționale care să le dezvolte capacitățile creative au determinat această idee de proiect.

Obiectivul general este creșterea capacității creative și de exprimare artistică a elevilor participanți în proiect, dar și atragerea lor către cursuri de artă și către muzee, biblioteci, ca alternativă a petrecerii timpului liber.

Proiectul va determina un sentiment de respect pentru cultură și artă.

Centrul Cultural Județean “Teodor Burada” își propune prin acest proiect implicarea în activități a unui număr mare de elevi având în vedere atracția fotografiei în rândurile lor.

- Înființarea în fiecare școală participantă la proiect a unui club de fotografie, afiliat bibliotecii din liceu sau localitate .
- Crearea a cel puțin 10 grupuri de lucru creative de elevi din clase 5-10 cu care se va lucra în două etape împreună cu inițiatori formatori profesioniști.
- Realizarea unui număr de cel puțin 10 bloguri de fotografie.
- Inițierea în arta fotografică (peisaj-streetfoto, fotojurnalism, foto publicitar) a unui număr total de minim 50 de elevi ce vor beneficia de aparatură specială și specifică acestei activități.
- Realizarea Concursului “Mă cheamă Fotomareea” cu premii și mențiuni.
- Editarea și lansarea albumului *Fotomareea* ce va cuprinde selecția celor mai bune lucrări înscrise în concurs.
- Premiera celui mai bun blog personal de fotografie.

Iulia PANĂ

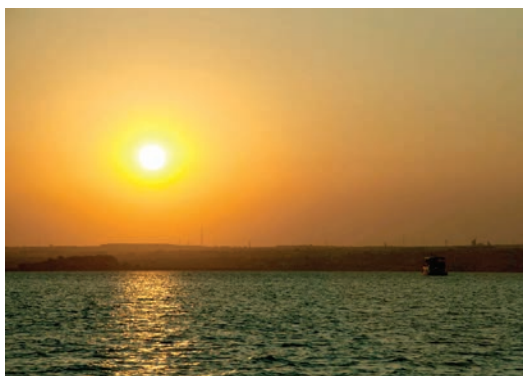
„Dobrogea sentimentală” la Târgul Gaudeamus Litoral

Târgul Gaudeamus “Litoral” din cadrul Caravanei Gaudeamus „Carte de învățătură” 2015, organizat de Radio România, prin Centrul Cultural Media Radio România și Radio Constanța și-a deschis ca în fiecare an porțile în compania strălucită a Radio Constanța, un partener de cursă lungă, un partener strategic. Deja devenit o tradiție în ultimii ani, Târgul Gaudeamus, dincolo de ofertele de lectură, a prezentat și anul acesta o serie de evenimente culturale. Organizat în incinta unui pavilion expozițional mobil, la Mamaia, pe faleza din fața Radio Vacanța, Târgul Gaudeamus Litoral a oferit celor peste 5000 de vizitatori din primele zile o întâlnire inedită sub titlul „Dobrogea sentimentală” cu elevii clasei de artă fotografică a Centrului Cultural Județean „Teodor Burada” Constanța. Cei 15 participanți, elevi, dar și proaspăt absolvenți au prezentat într-o montare video peste 150 de fotografii reprezentând tărâmul fascinant dintre Dunăre și Mare. Recunoscut ca un teritoriu predestinat artiștilor, grație luminii și apelor, Dobrogea este intens fotografiată. Elevii clasei de artă fotografică coordonați de prof. Iulia Gheorghe și-au prezentat o Dobrogea sentimentală în manieră proprie, pornind de la clasicul peisaj și până la fotoreportaj.

Fotografiile realizate pe parcursul anului au fost atent selecționate și reprezintă parte din exercițiul practic pe care cursanții de la arta foto îl urmează în programul cursului.

Deși în plină vacanță, pasiunea pentru imagine i-a determinat să capteze *Dobrogea Sentimentală* din plin, străbătând zonele generoase atât cromatic, dar și compozițional. Titlul a fost sugerat de organizatoarea evenimentului, d-na Steliana Bajdechi, comentator Radio Constanța, o fină cunoscătoare a istoriei și tradițiilor dobrogene, o căutătoare asiduă a valorilor culturale.

Elena Matei – anul II artă fotografică

Publicul a remarcat varietatea fotografiilor și mai ales a apreciat imaginația și sensibilitatea fiecărui artist fotograf, ieșită la iveală prin compoziția plastică, cromatică și tehnica abordată.

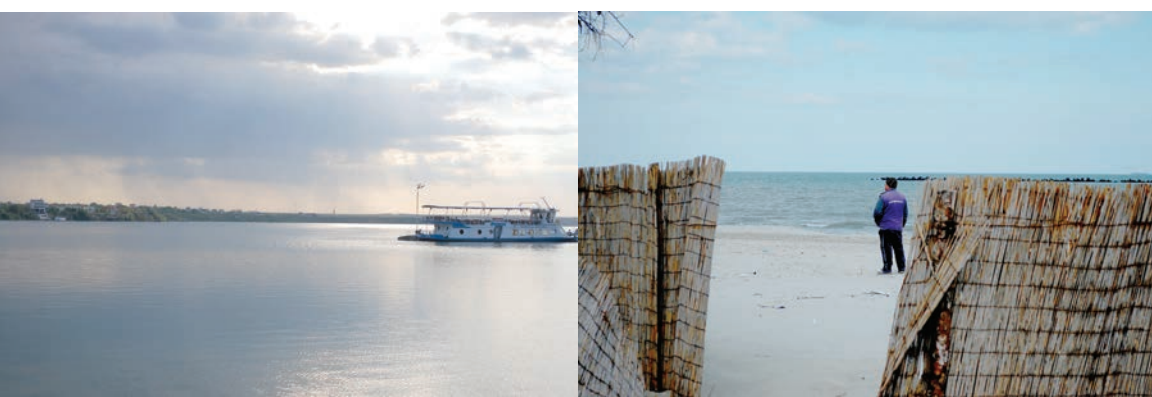
Expozanții: Alina Spînu, Anca Firulescu (una din fotografiile ei ilustrează coperta 1 a revistei noastre), Dan Roca, Dana Lețu, Elena Matei, Flavian Cârnu, Georgiana Crăcea, Ionela Coman, Iulia Pană, Ioana Maier, Mihaela Benghea, Mirela Tatoiu, Monica Maria Ciurea, Oana Bădulescu Ciupitu și Tea Tatoiu au fost prezentați publicului de către d-na Steliana Bajdechi, a cărei elocvență în discurs a dat un plus de valoare evenimentului.

Vizibil emoționați, participanții și-au exprimat bucuria și pasiunea pentru fotografie și mulțumirea pentru participarea la eveniment. De asemenea, au subliniat în discursuri și au apreciat importanța cursurilor de artă fotografică ale Centrului Cultural “Teodor Burada”, prin intermediul cărora pasiunea pentru fotografie a căpătat valențe profesionale.

De la istoria artei și până la noile tehnologii în arta fotografică, cursanții au străbătut atât teoretic cât și practic un parcurs formator și estetic de calitate, școala devenind un promotor al unei noi generații de artiști fotografi.

Mihaela Benghea –
anul II artă fotografică

Ionela Coman –
Anul II artă
fotografică

Monica Maria Ciurea –anul II
artă fotografică

La Festivalul Internațional de Folclor „Ștefan cel Mare și Sfânt” Constanțenii pe scena de la Chișinău

În perioada 2-4 iulie 2015, Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a participat la cea de a doua ediție a Festivalului Internațional de Folclor „Ștefan cel Mare și Sfânt”, dar și la Festivalul Internațional de Folclor „Întâlniri Bucovinene”, ajuns la a XXVI-a ediție. Cele două evenimente au avut loc la Chișinău în contextul comemorării a 511 ani de la trecerea în eternitate a celui mai de seamă domnitor al Moldovei, Ștefan Cel Mare și Sfânt.

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a participat la aceste evenimente cu Ansamblul „Mugurelul” din Cernavodă și cu soliștii Ansamblului vocal „Fiii Dobrogei” – prin soliștii Anca Mihalcea, Mădălina Tincu, Petru Caranfil și Radu Filip, pregătiți de profesor - interpret Elena Ionescu Cojocaru.

Joi, 2 iulie 2015, Chișinău. Delegația Centrului Cultural Județean Constanța condusă de către Alina Onel, contabil șef al instituției, a participat alături de oficialitățile locale la o slujbă de rugăciune și depunere de flori la Monumentul Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt din Chișinău.

Aici am fost întâmpinați de către domnul Valeriu Matei, poet, istoric, scriitor și om politic din Republica Moldova, directorul Institutului Cultural Român la Chișinău.

Deschiderea oficială a Festivalului „Ștefan cel Mare și Sfânt” a avut loc în Parcul-Grădină Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”, unde fiecare reprezentant al delegațiilor participante a luat cuvântul pe scena festivalului.

Au urmat spectacole folclorice cu invitați speciali: interpreți, orchestre, dansatori, ansambluri folclorice din țară și de peste hotare.

În cadrul primei serii de spectacol, fiecare dintre cei patru soliști ai Ansamblului vocal „Fiii Dobrogei” a interpretat câte două piese folclorice intercalate cu suite de dansuri ale Ansamblului „Mugurelul”. La încheierea programului artistic susținut de către reprezentanții noștri, aceștia au evoluat pe scenă împreună, atât soliștii cât și dansatorii, spre încântarea

audienței care a apreciat reprezentațiile acestora prin aplauze și ovații.

În seara deschiderii festivalului am avut plăcerea să fim întâmpinați de către doamna Varvara Buzilă - conferențiar universitar, specialist în simbolistica moldovenească, promotoare a tezaurului cultural național, președinta Societății Naționale de Etnografie a Republicii Moldova, prin amabilitatea căreia am fost invitați să vizităm Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei, lucru care s-a realizat în dimineața zilei de 3 iulie. După cum se știe, această Societate de etnografie cu o largă reputație științifică în toată Europa a încheiat de mai mult timp un parteneriat cu Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, derulând un program de colaborări benefice.

Vineri, 3 iulie, s-a desfășurat Parada Portului Popular pe principalele străzi ale Chișinăului. Fiecare delegație participantă la festival a prezentat în fața Arcului de Triumf un scurt program artistic.

În paralel, a avut loc deschiderea Oficială a Festivalului „Întâlniri Bucovinene” în Parcul Grădină Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”.

Pe parcursul mai multor ore s-au prezentat spectacole de excepție cu interpreți, orchestre, dansatori, ansambluri folclorice din țară și din Europa. Succesul a fost mult mai mare întrucât spectatorii au fost mult mai numeroși decât în prima seară. Au fost apreciate vocile și interpretarea tinerilor artiști, dar și dansurile antrenante prezentate de către „Ansamblul Mugurelul”.

În cele două zile de festival am interacționat cu delegațiile participante din diverse zone ale României și Republica Moldova, am făcut schimb de materiale pe teme tradiționale specifice zonelor din care provenea fiecare delegație și, în mod special, consemnăm încântarea cu care gazdele au primit volumul monografic „Valori ale culturii de masă în Dobrogea. Școala populară de artă” semnat Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan.

Alina ONEL

Dimitrie Dimitrie Chirescu (postumul)

Din dinastia Chireștilor din Cernavodă

Familia emblemă a orașului Cernavodă, o adevărată „dinastie”, este cea a Chireștilor. Familia Chireștilor s-a stabilit în Dobrogea, venită fiind din județul Ialomița, prin anii 1820-1830. Preoți și dascăli s-au zidit în începuturile învățământului românesc în Dobrogea. Cei mai cunoscuți din această familie sunt: întemeietorul „dinastiei”, Dimitrie Chirescu și compozitorul Ioan D. Chirescu.

Ne oprim însă asupra personalității căpitanului Dimitrie D. Chirescu.

Sursele lucrării se bazează pe documente și materiale aflate în patrimoniul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, documente personale și pe *Foia matricolă* a lui Dimitrie D. Chirescu de la Arhivele Militare Istorice de la Pitești.¹

Dimitrie D. Chirescu s-a născut pe 12 martie 1891, la două luni după moartea tatălui său. Din această cauză era cunoscut și drept „Postumul”.

Urmează Școala Militară de Infanterie din București, pe care o absolvă primul, „*cap promoție*” 1913, fiind repartizat pentru stagiu la Regimentul 35 Cernavodă. De asemenea, este absolvent al Școlii Speciale de Infanterie - 1911 -, al Școlii Speciale de tragere a Infanteriei și al Școlii Superioare de Război, brevetat de Statul Major.

Nu a făcut campania în războiul balcano-turc din 1913, pe 23 iunie, aflându-se în Spitalul Militar „Regina Elisabeta”, de unde a ieșit pe 4 august, fiind în convalescență 40 de zile. Activa, ca sublocotenent, la Batalionul 9 Vânători. Primește și Decorația „Avântul Țării” 1913.²

La începutul Primului Război Mondial, Dimitrie D. Chirescu era ofițer al Regimentului 9 Vânători, parte componentă a Diviziei 9 Infanterie. A fost mobilizat

pe 15 august 1916. Pe 1 iulie 1916 este ridicat la grad de locotenent și pe 1 septembrie 1917, în condiții de război, devine căpitan.³

În 1916, în grele lupte pentru apărarea Dobrogei, Divizia 9 Infanterie, condusă de generalul Scărișoreanu, va beneficia de eroismul Regimentului 9 Vânători, al cărui purtător de drapel este Dimitrie Dimitrie Chirescu, viitorul istoric al regimentului.

Regimentul se va remarca în luptele din Dobrogea, între 15 august-9 noiembrie 1916. După 1 septembrie 1916, când prințul de coroană, inamic, Eitel Frederic, este ucis, luptele din sudul Dobrogei se intensifică. Pe 6 octombrie, după o relativă liniște, inamicul contraatacă,

comandantul Regimentului 9 vânători, colonelul Ion Velescu, este grav rănit și în pericol de a fi luat prizonier. În acest moment, locotenentul Chirescu desfășoară drapelul regimentului, act de responsabilitate supremă. Imediat, în jurul lui și al comandantului s-au format 2 escadroane, care au asigurat salvarea comandantului, a steagului și retragerea ordonată.

Pe 7 octombrie 1916, locotenentului Dumitru Chirescu îi este acordat Ordinul „Coroana României”, în grad de cavaler, pentru că „*în timpul zilei cât și a nopții, transmitând ordine în ploaia de gloanțe, a dat dovadă de mult curaj și sânge rece, aducând servicii reale Corpului*”.⁴ În același an, primește și panglica „Virtutea militară”.

La jumătatea lui octombrie, întreaga Dobrogea era pierdută. În lunile următoare, noiembrie-decembrie 1916, regimentul ia parte la bătăliile din Muntenia, de la Fotăchești și Cartoianu.

Locotenentul Chirescu și-a adus o contribuție importantă și la pregătirea defilării Regimentului 9 Vânători - unitate de elită -, la Iași, în mai 1917 și la menținerea moralului populației. Pe 10 mai 1917 primește Ordinul „Mihai Viteazu”, clasa a III-a.

la parte la bătăliile din iunie-iulie 1917, de la Mărășești. Meritele sale sunt recunoscute și

Dimitrie D. Chirescu și fratele lui, compozitorul Ioan D. Chirescu în 1945

¹ Contribuții la cunoașterea neamului Chireștilor din Cernavodă: Dimitrie Chirescu și Nicolae D. Chirescu, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, tom XIV, 2011, p. 468-481; Din „dinastia” Chireștilor of Cernavodă: Dimitrie D. Chirescu, în „Studia varia in honorem professoris Panait I. Panait. Octogenarii”, Constanța, Editura Muzeului Marinei Râmâne, 2012, p. 185-192; Arhivele Militare Istorice Pitești (în continuare AMIP), Fond Direcția Cadre și Învățământ, dos. nr. crt. 2767

² AMIP, Fond Direcția Cadre și Învățământ, dos. nr. crt. 2767, f. 43-44; fond nr. 3042 Reg. Of. inf. activ, dos. 2, vol. 2, f. 570; MINAC, inv. 4050, inv. 984

³ AMIP, Fond Direcția Cadre și Învățământ, dos. nr. crt. 2767, f. 44; MINAC, inv. 984

⁴ Brevetul medaliei se află în Depozitul de Istorie modernă-contemporană a MINAC, inv. 977

prin decernarea Ordinului „Steaua României” cu spade în rangul de cavaler, motivația ordinului fiind următoarea: „Locotenentului Chirescu D. Dumitru din regimentul 9 vânători pentru faptele de vitejie ce a săvârșit ca adjutant al regimentului în luptele de la sud de Mărășești în 1917. La 27 iulie a condus un batalion spre un punct amenințat și sosind inamicul nu a mai putut înainta. La 28, 29 iulie și la 4 august a transmis ordine în condiții destul de grele; iar la 6 august firele telefonice fiind rupte s-a urcat pe podul gării Mărășești când acesta era în plin bombardament și deși rănit, a rămas în observație și nu s-a întors decât numai după ce a raportat o știre importantă.”⁵ Dimitrie Chirescu este rănit la mână, pe acoperișul gării Mărășești, pe 6 august 1917.⁶

În ajunul Paștelui anului 1918, se căsătorește cu Florica, fiica savantului Nicolae Iorga, având ca nași pe colonelul Rasoviceanu și Principesa Maria Știrbei. La nuntă au participat membri ai familiei regale și o parte a corpului consular aflat la Iași. Împreună vor avea un copil, pe Maria Graziella, născută la 11 mai 1919, la Brad, care, la rândul ei, era căsătorită la 1 iunie 1941.⁷

Căpitanul D. Chirescu a fost demobilizat pe 1 iulie 1918.⁸ Acesta îi scria socrului său, pe 16 decembrie 1918, de la București, „unde ne-a dus drumul spre Deva și unde avem aceeași delicată misiune de a împiedica bolșevismul. În ziua de 13 decembrie curent am înscris din nou o glorie pe drapelul lui 9 vânători, întrucât am împiedecat manifestarea acestui nenorocit curent, pe aceeași Piață a Teatrului unde în '907 – corect, 1906 - n.n.- fuseseră memorabile mișcări naționale”.⁹ În 1919, Dimitrie D. Chirescu lupta pe Tisa.¹⁰

Pentru fapte de arme, căpitanul Dumitru Chirescu a primit Ordinul „Mihai Viteazu” clasa a IV-a. De asemenea, „Crucea comemorativă a războiului 1916-1918”, cu baretele Dobrogea, București, Mărășești, 1918, 1919. Acestor recunoașteri li se adaugă ordine militare străine: în ianuarie 1918, Ordinul rus „Sf. Stanislas”, „clasa a III-a, cu spade și fundă... prin care este autorizat a purta însemnele ordinului”, iar, în octombrie 1920, Crucea Militară Britanică¹¹. În 1920, Dimitrie Chirescu participa la sărbătorirea victoriei de la Mărășești.¹² În 1924, îi este acordată medalia

⁵ Brevetul medaliei se află în Depozitul de Istorie modernă - contemporană a MINAC, inv. 976

⁶ AMIP, Fond Direcția Cadre și Învățământ, dos. nr. crt. 2767, f. 44

⁷ Depozitul de Istorie modernă-contemporană a MINAC, inv. 984

⁸ AMIP, Fond Direcția Cadre și Învățământ, dos. nr. crt. 2767, f. 44

⁹ Implicarea lui Dimitrie Chirescu în „afacerile” și familia lui Nicolae Iorga, vezi, mai pe larg, în *Scrisori către N. Iorga, V (1916-1918)*, ediție îngrijită de Petre Țurlea, Ed. Minerva, Buc., 1986, p. 271

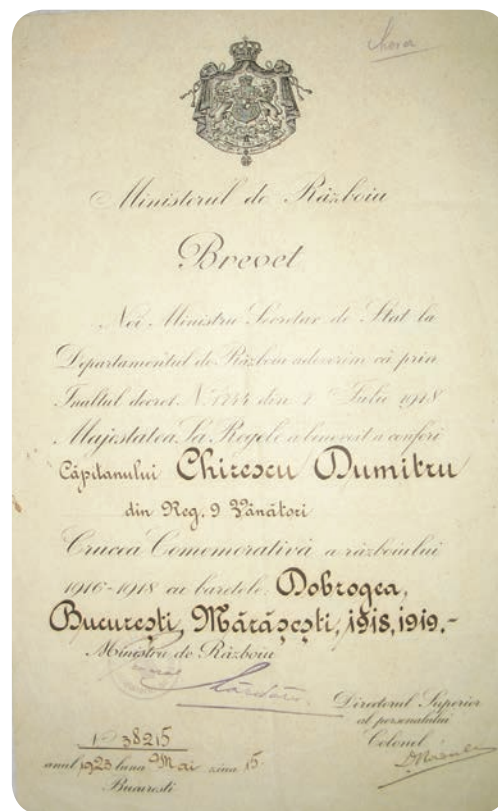
¹⁰ Nicolae Iorga- *scrisori către Catinca (1900-1939)*, Ed. Minerva, Buc., 1991, p. 196

¹¹ Brevetele medalilor se află în Depozitul de Istorie modernă-contemporană a MINAC, inv. 978, 982;

Lista cu decorații britanice acordate Armatei Române- Brevetul medaliei se află în Depozitul de Istorie modernă - contemporană a MINAC, inv. 981

¹² Nicolae Iorga - *scrisori către Catinca (1900-1939)*, Ed. Minerva, Buc., 1991, p.

211

Brevetul căpitanului Dumitru Chirescu

„<<Victoria>> a Marelui Război pentru civilizație 1916-1921”, „căpitanului Dumitru Chirescu, din Direcția Școalelor Militare”.¹³

De la 15 iulie 1918, pentru numai o lună, îl găsim la Ministerul de Război-Direcția Personal. Apoi, este detașat, pentru două luni, la Regimentul 9 Vânători. La 1 noiembrie 1919, Dimitrie D. Chirescu este mutat la Ministerul de Război, la Direcțiunea Școalelor Militare, unde va rămâne până la 1 noiembrie 1921, când este admis la Școala Superioară de Război. Peste numai o lună este mutat și apoi detașat la Regimentul 76/80 Infanterie unde va rămâne până la 1 noiembrie 1923, când își finalizează studiile. Se va întoarce la Regimentul 9 Vânători, unitate în care, în același an, este avansat la gradul de maior. Va rămâne la această unitate până pe 1 mai 1924, când este detașat pentru 4 luni la Regimentul 2 Artilerie Grea, după care este mutat la Inspectoratul 1 Armată. Aici va activa până pe 21 decembrie 1928, dată de la care este trecut în rezervă. Până la împlinirea limitei de vârstă, va activa la Regimentul nr. 6 „Mihai Viteazu” și la Regimentul de Gardă „Mihai Viteazu” până pe 15 februarie 1931, când îl vom regăsi la Centrul de Recrutare Durostor, de unde va fi mutat, de pe 3 martie 1931, la Centrul de Recrutare Caliacra. Deși pe 24 aprilie 1931 încetează chemarea temporară în activitate la Regimentul de Gardă „Mihai Viteazu”, acesta va fi rechemat în interes de serviciu la Inspectoratul general al Comandamentului

¹³ Brevetul medaliei se află în Depozitul de Istorie modernă-contemporană al MINAC, inv. 983

← Teritorial și Centrul de Recrutare. Pe 1 ianuarie 1934, Dimitrie Chirescu este înaintat locotenent colonel în rezervă, activând, până în 1939, la Inspectoratul general al Comandamentului Teritorial. Pe 28 iulie 1940 este mobilizat, regăsindu-l la Comandamentul 2 Teritorial, unde, pe 4 mai 1941, este avansat la gradul de colonel. Îi este încetată chemarea temporară în interes de serviciu pe 15 septembrie 1944, dar numai pentru jumătate de lună, deoarece este concentrat și detașat și unde va activa ca ofițer controlor până la 25 decembrie 1945.¹⁴

La capitolul *Misiuni și însărcinări speciale importante* din Foaia sa matricolă, sunt trecute următoarele date: 1926 - șef al Coloniei Militare Ceahraș-Floriu, județul Caliacra; 1929 - delegat informator al Guvernului în Bucovina; 24 aprilie 1931-7 iunie 1932 - prefect al județului Storojineț.¹⁵

În această ultimă calitate, Dimitrie Dimitrie Chirescu a luat măsuri de combatere a curenților de extremă dreaptă, dovadă că, la alegerile din 1931, în județ, au fost aleși numai doi social-democrați, un național-țărănist și un independent. Problema prefecturatului căpitanului Dimitrie Dimitrie Chirescu la Storojineț naște, în 1932, un scandal îndreptat, în mod expres, împotriva socrului său, primul ministru Nicolae Iorga. Ideea acestui incident pornește de la senatorul Samuil Facas, fost prefect de Storojineț, care l-a atacat pe prefectul Chirescu pentru că socrul său i-ar fi dat județului o sumă mult mai mare de bani decât altor județe. Iorga nota în *Memoriile* sale în legătură cu acest incident: „Un oarecare Samuil Facas, fost prefect de Storojineț, acum senator, a destăinuit cum am făcut <<peșcheș>> sute de mii de lei ginerelui meu, Chirescu. Doi generali au îndrăznit o protestare. Trimit o scrisoare președintelui”¹⁶. Într-o scrisoare adresată lui N. Costăchescu, președintele Senatului, pe 5 octombrie 1932, Nicolae Iorga scrie dezmințirea: „Maiorul Chirescu - nu contează că este sau ba ginerele meu - a avut în război o parte care i-a meritat decorația <<Mihai Viteazul>>, în puterea căreia a căpătat fără nici o intervenție a mea în proprietățile în Dobrogea. Reprimit în oștire, l-am trimis în Bucovina, îngrijorător de agitat, la numirea mea ca președinte de Consiliu, ca să facă ancheta care ni se părea necesară. A primit despăgubirea dată tuturor anchetatorilor. Stricându-i cariera, l-am numit prefect de Storojineț, unde era nevoie de întărirea printr-un bun militar a autorităților statului român. Tot ceea ce interpelatorul aduce înaintea ca spor de favoare e numai aplicarea unor măsuri de caracter general, pe care a ordonat-o succesorul meu la Interne, eu neștiind nici până acum care este leafa unui prefect. Suma încredințată pentru alegeri

¹⁴ AMIP, Fond Direcția Cadre și Învățământ, dos. nr. crt. 2767, f. 46-48

¹⁵ Loc. cit., f. 44

¹⁶ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. VII, p. 30

prefectului de Storojineț corespunde aceleia pe care au primit-o toți ceilalți prefecti, iar aceste sume nu privesc pe președintele de Consiliu. Orice om de bună credință se va convinge că, smulgând unui ofițer situația sa, eram dator ori a-l păstra în administrație, ori a face să fie reprimit în armată. Ne fiind legală prima numire, am rugat pe cine trebuie, să se acorde a doua”. Iorga cere ca această scrisoare - publicată și în „Neamul românesc” - să fie citită în ședință publică și publicată în „Monitor”.¹⁷ Aceeași explicație i-o oferă și prefectului Chișinăului, George Sârbu: „n-am mai putut numi prefecti bucovineni, fiindcă amicii politici din Bucovina neliberă s-au înscris în partidele care le pot face o carieră. Iar ginerele meu e un maior al armatei care a reunit Bucovina cu regatul și e un om de onoare și de muncă, de care aveam nevoie în ținutul primejduit național unde l-am trimis”.¹⁸

Pentru „sprijinul dat dezvoltării agriculturii în județul administrat” de „maiorul Chirescu D.- Prefectul județului Storojineț” acesta este răsplătit, în iunie 1932, cu ordinul „Meritul Agricol” în gradul de cavalier. De asemenea, a primit „Meritul Cultural- sport”, medalia „Ferdinand” și medalia „Peleş”.

Drept recunoștință pentru faptele sale de arme în ultimul război mondial, maiorul D. Chirescu primește ordinul „Coroana României” în grad de ofițer și, în mai 1932, Ordinul „Steaua României” în același grad.¹⁹

Peste ani, bătrânul deja Dimitrie Dimitrie Chirescu povestea că, în fiecare an, de ziua mării bătălii a Mărășeștilor, pe câmpia de sânge, se întâlneau supraviețuitorii Regimentului 9 Vânători. Din ce în ce mai puțini. Ultima dată, colonelul purtător de drapel a ajuns cu o trăsură de la gara Mărășești și n-a mai avut cu cine să se întâlnească. Era ultimul supraviețuitor.

Nu știu când a decedat Dimitrie Chirescu. Dar, în septembrie 1978, împreună cu fratele său, compozitorul Ioan D. Chirescu, purta o corespondență cu profesorul Gheorghe Dumitrașcu²⁰, în numele Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Ca general maior în rezervă, la 90 de ani, scria, încă, istoria Regimentului 9 Vânători, păstra ceea ce mai rămăsese din arhiva familiei, adunând materiale pentru perpetuarea amintirii familiei sale. A donat Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța numeroase și deosebit de valoroase materiale. Necesare pentru a completa istoria familiei sale.

Dr. Lavinia DUMITRAȘCU, muzeolog

¹⁷ N. Iorga, *Correspondență*, vol. 1, Ediție îngrijită de Ecaterina Vaum, Ed. Minerva, Buc., 1984, p. 350-351

¹⁸ *Ibidem*, p. 210

¹⁹ Brevetele medaliilor se află în Depozitul de Istorie modernă-contemporană a MINAC, inv. 957, 980, 979

²⁰ document aflat în arhiva personală

Sfințirea strugurilor

În calendarul Bisericii Apostolice Armene, ADORMIREA MAICII DOMNULUI este a patra Mare sărbătoare din cele cinci mari Praznice Împărătești. Acest praznic este dedicat Maicii Domnului, totodată fiind și cel mai vechi. Conform legendei, Sfânta Fecioară, după răstignirea lui Isus Cristos, a trăit în Ierusalim sub oblăduirea Evanghelistului Ioan. Aproape doisprezece ani, Sfânta Fecioară, ținând post și rugându-se, vizita mormântul Fiului iubit. Într-una din vizite apare Arhanghelul Gavriil și îi vestește mutarea Ei din lumea pământească în Ierusalimul Ceresc: «Bucură-te, cea mai preabinecuvântată dintre femei, deoarece te cheamă Creatorul nostru, Unicul tău Fiule!»

Primind vestea despre adormirea Sa, merge la muntele Măslinilor să se roage, apoi se întoarce acasă, cheamă pe toți vecinii, rudele și pe acele fecioare cu care se ruga cu ardoare, a dispus să se aprindă toate candelile și să stea cu ea trei zile. În acele zile le povestește despre Lucrările mărețe ale Atotcreatorului. Sfânta Fecioară îl roagă pe Ioan să țină o Liturghie, pentru a se împărtăși cu Trupul și Sângele Unicului ei Fiule. În acel pod, Sfânta Fecioară le spune despre Adormirea sa, dorind ca locul de odihnă să fie în țarina Ghețimanilor.

Apostolii, auzind despre mutarea Născătoarei de Dumnezeu, încep a se tângui. Ioan ia o scândură și o roagă pe Maica Domnului ca ea să pecetuiască pe acea scândură imaginea ei. Maica Domnului ia scândura, face semnul crucii pe ea, își pune fața pe ea, o udă cu lacrimi și se roagă la Dumnezeu ca prin această scândură oamenii să se vindece de diferite boli. În acel moment, pe când apostolii înconjuraseră patul Fecioarei, apare o lumină de nedescris. Pe plafonul camerei apare Cristos cu oastea Sa de îngeri.

Văzând și Fiul, Preasfânta maica a Domnului și-a încredințat curatul ei suflet împăratului și Fiului ei, și a adormit un somn dulce și mult dorit.

Marcând sfârșitul vieții pămâtenă a Fecioarei, biserica începe prin cuvântul adormire și nu prin moarte, pentru a sublinia trecerea ei în Ceruri. Apostolul

Sf. Bartolomeu, care lipsise de la înmormântare, întorcându-se la Ierusalim, dorește să o vadă ultima oară. Apostolii, la rugămintea lui, deschid mormântul, dar acolo nu se afla trupul Fecioarei.

Înseamnă că Isus, conform făgăduinței sale, o mutase pe Fecioară în Ceruri. Apostolii, spre consolarea Sf. Bartolomeu, îi dăruiesc scândura cu imaginea Fecioarei.

Familie de armeni constănțeni

Conform istoricului armean din sec. V, Movses din Horen, primul Luminator al Armeniei, apostolul Bartolomeu, acea scândură cu imaginea Fecioarei o aduce în Armenia și o depune în localitatea DARBNOJ (Fierarie) din provincia ANDZEV, unde ulterior în cinstea Fecioarei fondează o biserică și o mănăstire de maici.

Biserica armeană de secole o cinstește cu mare smerenie pe Sf. Fecioară, accentuând mereu faptul că ea este Născătoare de Dumnezeu, că viața ei este pură, spiritual umilă, smerenia, dăruirea ei, purtarea ei neprihănită. Pentru femeia armeană Sf. Fecioară este întruchiparea tuturor calităților de mamă, de femeie dedicată familiei.

După Sf. Liturghie, în toate bisericile armene se oficiază sfințirea strugurilor, binecuvântându-se și tot rodul anului, apoi se împart ciorchini de struguri enoriașilor.

Încă din perioada precreștină, aproape la toate popoarele se întâlnesc ritualuri religioase, dedicate primului rod al anului și al Zeului Naturii. Acest vechi ritual exista și în mitologia armeană și era dedicat Zeiței Anahit, zeița maternității și a fertilității. În Vechiul Testament, conform regulilor lui Moise, primul rod al anului se ducea și se dăruia la Templu, Domnului. Evreii erau conștienți și credeau că toate bunurile de care se bucurau erau darul Lui Dumnezeu, deci în semn de mulțumire primul rod îl dăruiau Bunului Dumnezeu.

După creștinarea Armeniei în 301 d.Ch., conform tradiției existente, Sf. Grigore Luminatorul, prin înțelepciunea Sa, a dat un nou conținut acelui vechi ritual și l-a introdus în rânduiala slujbelor bisericești, alipindu-l cu praznicul Adormirea Maicii Domnului. Mai târziu ritualul de sfințire a strugurilor a fost îmbogățit

← cu rugăciuni și psalme speciale la care a contribuit Patriarhul Nerses Șnorhali.

În timpul binecuvântării și sfințirii se citește rugăciunea scrisă de Nerses Șnorhali și se pomenește că Dumnezeu a creat natura, apoi le-a dăruit lui Adam și Eva tot Raiul, dar ei, încălcând regula, au fost izgoniți din Rai, iar lumea, din pricina lor a fost blestemată. Dumnezeu, însă, nu l-a ignorat pe om și venind pe lume Fiul LUI Dumnezeu, s-au sfărâmat chingile blestemului, iar omenirea s-a eliberat de păcat și de a sluji morții, devenind Fructul vieții și al nemuririi, pentru muritori și natură, pentru ca prin EL să fie binecuvântată omenirea și tot universul. Deoarece omul era pus stăpân pe tot pământul, deci, prin blestemarea lui, se blestema și toată dominația lui, adică tot pământul cu toată natura sa, toată vegetația și toate animalele.

Prin venirea pe lume a Unicului Fiu al Creatorului, din nou se binecuvântează natura umană, tot ce îl înconjoară. Însă, din toate fructele, cel mai mult Domnul binecuvântează **ciorchinii de struguri**, deoarece Domnul a ridicat mai sus și a cinstit mai mult lăstarul de strugure decât pe celelalte lăstare, denumindu-se Lăstar de strugure, conform acelei ziceri: «Eu sunt adevăratul lăstar de strugure», (Ioan 15,1), iar pe aceia care s-au legat de Domnul cu iubire, l-a numit crengi, iar pe Tatăl Mășak (cel ce muncește) pentru că Tatăl tăind lăstarii de struguri, să-i facă roditori în lucrarea dreptății Sale, iar lăstarii tăiați să devină materialul-substanță pentru focul veșnic. Apoi vinul, sângele strugurelui, Unicul Fiu l-a transformat în substanța salvării Sale, și în acea mansardă luând cupa în mâinile sale, l-a binecuvântat spunând: «Acesta este sângele meu!» (Mateu 26.28) cu care am fost cumpărați și eliberați de păcat și de moarte. În afară de aceasta, încă din perioada lui Noe, viața de vie era podoaba podișului Araratului, mai mult, pentru poporul armean este cel mai nobil fruct.

Prin sfințirea strugurilor, în fiecare an, ca o recompensă din partea holdelor și pentru viilor, dăruim Domnului acest dar special prin care toate roadele pământului să fie binecuvântate. Din acest motiv, la praznicul Adormirea Maicii Domnului, după Sf. Liturghie, se oficiază ritualul de sfințire a strugurilor, în timpul ritualului, prin predica rostită de diacon ne exprimăm mulțumirea către Domnul Dumnezeu pentru rodul bogat din holde și grădini pe care ni le-a dăruit El, și ne rugăm ca El să binecuvânteze strugurii dăruți templului. Concomitent ne adresăm sfintei Fecioare, la binecuvântarea ei, prin care ni s-a dat Fructul vieții și al nemuririi, pe Isus Cristos. Apoi preotul sfințește strugurii dăruți de enoriași, binecuvântându-i, ca prin gustarea lor, în sufletul nostru să primim Darurile înțelepte ale Domnului, să primim curățenie, iertarea păcatelor, să fim demni de a ne fructifica din pomul

vieții, care este dat în păstrare heruvimilor (grad mai mare decât arhanghelii).

Preotul îl roagă pe Isus să îi binecuvânteze pe toți aceia care au adus daruri la templu și în locul aceluia fruct trecător să îi răsplătească cu bucuria vieții veșnice, în continuare se roagă ca Domnul să binecuvânteze viile din care s-au adus fructele, ca ele să fie mereu roditoare, iar holdele și pășunile să fie ferite de toate relele și anume: grindină, secetă, îngheț și alte calamități, care se întâmplă din pricina păcatelor noastre. Îl roagă, de asemenea, că pe lumea asta să ne bucurăm, întru slava Domnului, de toate bunurile materiale pe care ni le-a dăruit El, iar în viața de apoi să fim demni să gustăm și să bem din acele bunătăți care există în împărăția cerurilor, conform promisiunii drepte a Domnului.

Ziua ce succede sărbătorii Adormirii Maicii Domnului este Ziua Morților. În toate bisericile armenie se oficiază slujbe de pomenire pentru sufletele adormiților, după care se vizitează mormintele rudelor și cu credința învierii, enoriașii se roagă pentru odihna și mântuirea sufletelor lor.

Pentru comunitatea armeană din România, praznicul se celebrează prin pelerinajul la mănăstirea străveche HAGIGADAR din Suceava.

În 1512, pe malurile Mării Mediterane, la Veneția, când Hakob Mehapart tipărea prima carte în limba armeană, în alt centru din Europa, în orașul Suceava, doi frați negustori, purtând numele de familie Tonavag, în drumul lor spre Viena, pe unul din dealurile din împrejurimi au avut o viziune ciudată și binecuvântată de glasul dulce al îngerilor. Trezindu-se, s-au jurat să fondeze o mănăstire, pe care au și construit-o în același an. Această mănăstire, fiind construită pe ideea legământului, în scurt timp a devenit un loc de pelerinaj nu doar pentru armenii din România, ci și pentru români, proclamându-se pentru armenii din Europa ca sfântul Ioan (Karapet).

Deoarece mănăstirea este dedicată sfintei Născătoare de Dumnezeu, principalul pelerinaj și pentru armeni și pentru români, are loc de praznicul Adormirea Maicii Domnului, în fiecare an, rostind și repetând următoarele cuvinte cu o vechime de sute de ani:

Sfinte HAGIGADAR, templu micuț,
Fiecăruia să îi dai dorința,
Sfinte HAGIGADAR, un deal micuț,
Fiecăruia să îi dai rugăminta.

**Preot paroh al Bisericii Armene
Oșakan KHACHATRYAN**

Traducere în limba română, Azaduhi BENLIAN

Moravuri vechi

„Cel nevoier să nu poarte haine precum boierul...”

Referindu-se la situația economică din Muntenia, V.A.Urechia aprecia că boierimea cheltuia sume uriașe pe blănuri, stofe și carete. Acesta ar fi fost motivul pentru care domnitorul Alexandru Moruzzi ordona lipscanilor¹, la 11 martie 1794, să înceteze importul de «flude, linaz, sadedică, cusături și basmale, ce sunt lucruri care pricinuiesc o cheltuială zadarnică și o stângere de obște...».² Pe de altă parte, extinderea cămătăriei, defapt efectele împrumuturilor imprudente a grăbit adoptarea altor măsuri din categoria legilor somptuare³, în sensul limitării exagerărilor, contra ruinării unor familii nobiliare. Alături de legi, vom găsi și o instituție special constituită, numită «Epitropia evgheniților», adică o autoritate pentru nobili (cu sensul de tutori ai fiilor de boieri).

Acesta era contextul în care, în 15 august 1814, Mitropolitul Nectarie al Ungrovlahiei și un grup de boieri cu rang înalt îi cer lui Ioan Caragea să adopte o reglementare de limitare a luxului, despre care V.A.Urechia credea că ar fi urmărit să-i împiedice «pe cei nevoieri de a purta haine ca și boierimea (...) adică pe când boierii din protipendadă își permit a rivaliza în lux cu domnia, neguțătorimii și celor de trepte mai de jos Divanul cere ca Ioan Caragea să nu le permită a se întrece cu boierimea în lux, în port, în butce».⁴ Mai pe scurt, ar fi vorba despre o reglementare anticoncurență, cum i-am spune astăzi. Din argumentarea inițiatorilor, rezulta că viclenia și lăcomia unor negustori din București au dus la ruina unor boieri tineri, care au oferit drept garanții moșii, clădiri etc., și care s-au văzut nevoiți să le vândă pe sume mici, la termenul scadent, adică «fără prețul cel cuviincios și au rămas ca niște nemernici în patria lor».⁵ Inițiatorii documentului cereau să se interzică negustorilor să mai vândă și/sau să-i mai împrumute pe fiii de boieri care nu au împlinit 25 de ani și nu au un epitrop⁶, chiar dacă sunt căsătoriți, fără acordul scris al autorității ecleziastice - «să se dea sub epitropia

Preasfinției Sale Părintelui Mitropolit și a unuia din părinții episcopi».⁷ O evidență clară a împrumuturilor urma să fie realizată în condica Divanului, precum și la Mitropolie. Domnitorul va aproba solicitarea de mai sus (la 23 august 1814), cu precizarea că dacă unii feciori de boieri supuși nou createi epitropii se vor arăta «neînțelegători la acest folositor mijloc», să fie înștiințată stăpânirea, mai concret Banul Grigore Brâncoveanu și Vornicul Constantin Bălăceanu, pentru a se lua măsurile ce se cuveneau. Trebuie precizat că uneori Epitropia Evgheniților a produs pagube cămătarilor și negustorilor cinstiți, sub motivul protecției boierimii, știind că nu va suporta sancțiuni din partea domnitorului.

Așa încât, la 1 septembrie 1814, domnitorul Ioan Caragea adoptă o lege «relativă la feciorii de boieri risipitori de avere». Este vorba despre o măsură de limitare a exceselor generate de modă, de lux, de imitație: «spre a nu se stinge casele boierești de copiii ce rămân risipitori și nevârștnici, precum s-au întâmplat de s-au stins unele din casele cele mari, s-au făcut hotărâre ca de acum înainte feciorii de boieri cei risipitori și fără epitropi și neajunși în vârstă de 25 ani (afară de cei ce sunt sub epitropi), măcar fie și căsătorit, sau cu cin⁸ de boerie, să nu fie volnic⁹, atât alții, cât mai vârtos neguțătorii, a le da împrumut câtuși de puțină marfă, sau bani, sau a face orice alișveris¹⁰ cu dânsii, ci când vor avea trebuință acei feciori de boieri pentru hrana și îmbrăcăminte lor, sau pentru economia casei, să meargă să se arăte la Sfinția lor Părinții

¹ *Lipscați* – negustori care importau diverse produse manufacturate din Occident, în special din Leipzig.

² V. A. Urechia, *Justiția sub Ioan Caragea*, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1898, p. 119/393.

³ Legislația somptuară este denumirea dată legilor care interziceau cheltuielile exagerate, în special pentru lux, în Roma antică.

⁴ V.A.Urechia, op. cit., p. 122/396. *Butce* – trăsuri de lux.

⁵ V.A.Urechia, op. cit., p. 121/395.

⁶ *Epitrop* – tutore, administrator.

⁷ V.A.Urechia, op. cit., p. 122/396.

⁸ *Cin* – rang, ordin, stare socială.

⁹ *Volnic* – liber, permis; în context, să nu i se permită.

¹⁰ *Alișveris* – vânzare, comerț, afacere.

arhieriei și cu iscălitura Preasfințiilor Sale să aibă voie să se împrumute, de care mai pe larg pliroforie¹¹ veți lua domniile voastre din copia de anaforă¹² ce cu această hotărâre vi se trimite, ci dar să puneți a se publicarisi aceasta, îngrijind de a se urma și a se păzi acum și totdeauna în pricinile ce se vor întâmpla, și de primire să avem răspuns».¹³

Așadar, creditul angajat de acești tineri boieri în devenire va fi controlat de Biserică. În acest mod se asigurau că boierul rămâne boier, iar negustorul, bancherul ș.a.m.d. rămân la rangul lor. Biserica devine astfel o instituție parafiscală, preocupată de conservarea *status-quo*-ului, adică de eternizarea ierarhiei sociale, economice și politice existente, cu alte cuvinte, implicată în menținerea inegalității sociale, patrimoniale.

Boierii tineri par să fi fost obsedați de luxul hainelor și de cel al caretelor, de vreme ce în 13 februarie 1815, Divanul și Mitropolitul îi cer domnitorului muntean adoptarea unei noi reglementări, deoarece „privim zilnic la risipa averilor familiilor și a caselor de boieri, produsă de luxul nefolositor și de cheltuieli fără judecată, și, prevăzând cu durere întinderea catastrofei, am fost mișcați cu toții și, conduși de un simțământ de compasiune, ne-am decis în comun a pune stavilă acestui rău distrugător”,¹⁴ motiv pentru care inițiatorii

cer oprirea acestor «dezordini, necuviințe și prejudicii, aducând decența, modestia și cumpătarea, virtuți într-adevăr mântuitoare (...) să înfrânați asemenea luxul îmbrăcămintelor și numeroaselor echipaje (de cai – n.n.), pentru a se putea împiedica cu efect delapidarea averii fiecăruia, a aduce pe toți la buna cuviință, a reduce cheltuielile nesocotite la o măsură cuvenită și în raport cu condițiunea, familia și rangul fiecăruia, ușurând pe toți de prea marele datorii ce au».¹⁵

Desigur că se poate pune întrebarea în ce măsură vechea legislație, precum și suita de blesteme pentru cei bogați au avut efecte. Un posibil răspuns ne oferă profesorul ieșean G.Zane: «credem că n-ar fi o greșală prea mare, dacă s-ar insista asupra faptului, că pe când în Țara Românească conducătorul său întrebuița toate mijloacele pentru acumulări monetare și tezaure considerabile, în aceeași epocă Domnul moldovean cugeta la deșertăciunea tuturor acestor lucruri, fapte care ar putea fi expresiunea timpurie a materialismului excesiv, care într-o oarecare măsură domina la Munteni și idealismul generos care nu odată a animat pe Moldoveni».

Cele mai frecvente referințe la lux¹⁶ țin de vestimentație și – mai nou – de mijloacele de locomoție. Bunăoară, călătorind prin Muntenia la 1841, prelatul italian Domenico Zanelli nota că pe ulița principală a capitalei “vezi o mare mișcare de calești cât se poate de luxoase pe care boierii din București, amatori de lux care prea adesea trece de puterile lor le aduc din Germania sau de la Petersburg”.¹⁷ La fel de impresionat a fost de cele două locuri de distracții – Herăstrău și “grădina de lângă Dâmbovița”, unde “vei găsi foarte mult lux; toți sunt îmbrăcați după moda europeană; se vede mare risipă de bani în livrelele slugilor, în rochiile femeilor și în hamurile cailor. Nespun de multe sunt caleștile boierești ca și trăsurile puse la dispoziția oricui vrea”.¹⁸

Că așa stăteau lucrurile, aflăm și dintr-o notă prilejuită de un eveniment monden – recepția dată în onoarea împăratului Rusiei, la București, în decembrie 1843: “Strălucitul bal ce s-a dat la Palat pentru

¹⁵ Ibid.

¹⁶ G. Zane, *Economia de schimb în Principatele Române*, Editura Casa Școalelor, București, 1930, p. 91.

¹⁷ Istoria termenului lux merită o cercetare distinctă. *Dicționarul universal la limbia române* (1930) consacră luxului o scurtă definiție: “1. măreție, splendoare în îmbrăcăminte, în mâncare, în mobile (...). 3. ornament bogat: carte editată de lux”. *Dicționarul Minerva Enciclopediei Române* (Cluj, 1930) nu acordă nici-un rând luxului. *Dicționarul explicativ al limbii române*, (ediția 1998) conține o definiție din care aflăm că termenul a intrat în limba română pe filieră franceză, are formă de plural – luxuri, și că ar avea următoarele semnificații: “nivel de viață excesiv de costisitor; fast, eleganță, somptuozitate, splendoare (...) extrem de confortabil; care nu reprezintă un lucru de primă necesitate; elegant, somptuos. De calitate superioară; de prim rang; select (...) a se îmbrăca extrem de elegant și de costisitor” (s.n.).

¹⁸ *Călători străini despre Țările Române, în secolul al XIX-lea*. Coord. Daniela Bușă, Serie nouă. Volumul 4 (1841-1846), Editura Academiei Române, București, 2007, p. 47.

¹¹ *Pliroforie* – informație, lămurire, clarificare, cunoștință.

¹² *Anaforă* – raport scris, adresat domnitorului ori unui demnitar de rang înalt.

¹³ V.A.Urechia, op.cit., 118/392.

¹⁴ V.A.Urechia, op.cit., 120/394.

sărbătoarea prețiosului nume al Măriei sale Împăratul Nicolae, a fost cu atât mai frumos, cu cât damele cele mari era(u) împodobite în toalete cu adevărat elegante, dar haine de o simplitate nobilă. Ar fi de dorit ca această pilduitoare pildă (!) să se urmeze și de celelalte clase ale societății (...) cheltuieli mai presus de venitul fiecăruia dărapănă stările, îndeamnă pe oameni la foarte netrebnice (fapte) ca să poată întreține niște trebuințe zadarnice izvorâte de o mândrie nesocotită, și aduce cu sine urmări cumplite, căci vin bătrânețele însoțite firește de neputință și cu atât mai mare, cu cât să vadă înconjurate de lipsă fără nădejde(a) de a se putea ajuta prin strădanie ori este cunoscut, sau necunoscut cel predat lăcrășului. De este cunoscut, podoaba ce(a) din afară nu adaugă nimic la meritul lui; ba încă cu cât este mai simplu la îmbrăcăminte și mai blajin la purtare, cu atât mai mult trece asupra-și cinstirea obștii; iar de este necunoscut, apoi lăcrășul nu-l poate recomanda, căci cei sănătoși la minte prețuiesc pe fiecare după caracterul, purtarea și destoinicia sa”.¹⁹

Așadar, nu se cuvenea în niciun mod să te “predai” luxului, deoarece acesta nu are limite, așa cum au veniturile tale, părea să spună gazetarul.

Luxul privit ca o formă de consum ilegal – în dezacord cu rangul social, cu posibilitățile financiare etc. – iată o temă de dezbatere atât la noi, cât și în alte țări. Moda, schimbarea vestimentară pare să fi fost expresia rivalității și a identității. Subliniind mai întâi dubla funcție a modei, care permite atât satisfacerea dorinței de a se conforma, cât și a celei de a se diferenția, G. Simmel propunea un „model de difuziune verticală a bunurilor de modă, concepută ca rezultat al unei concurențe dintre clasele sociale. Clasele superioare sunt primele care adoptă un stil sau un comportament nou ca semn de apartenență la o elită și îl abandonează pentru un altul imediat ce au fost imitate de către clasele aflate sub ele”.²⁰

LUXUL TREBUIE IMPOZITAT!

Acceptat ori blamat, luxul există, prin urmare trebuie impozitat. Statul nu putea rata o asemenea ocazie, de aceea la finalul anului 1862 este adoptată „Legea asupra patentelor”²¹ care stabilește un impozit de 5% din vânzări pentru “arme de lux, porțelanuri, cristaluri fine, obiecte de voiaj, de vânatoare, de menajiu (...) articole de lux aduse din străinătate, de mai multe

specii”.²² Finalul paragrafului – “de mai multe specii” lăsa de înțeles că produsele din categoria lux erau mult mai numeroase.

În același câmp semantic cu luxul găsim “civilizațiunea”, cum s-a spus cândva. De pildă, pe la 1868 se aprecia că cele mai multe rele sunt generate de progres, de “civilizațiune”: “Cauzele nenumăratelor boale, ale diferitelor defecte, topirilor pe picioare și ale morții premature, urmează din mersul desvoltării civilizațiunii. Cei dintâi oameni au fost scutiți de atacurile boalelor prin nestricata putere a instinctului și prin aceea că ei nu au dus o altă viață, decât cea conformă naturei. Cu lățirea civilizațiunii căutau oamenii a-și înmulți tezaurul material pentru viața

pământească, pe când fericirea sufletească rămase neîngătată în seamă. Astfel se iscă în paradisul pământesc o nemărginită aplecare spre plăceri și comodități – șarpele a tot răul. Oamenii în loc de a rămâne pe lângă hrana și băutura simplă, precum ni le îmbia natura, ei au căutat a-și îndeșula foamea prin mâncări gătit artificios, cu tot felul de arome și dresuri, iar setea prin vin, bere, ceaiuri, rachiuri ș.a. Curățirea trupului cu apă proaspătă prin spălare sau scăldare s-a făcut unilateral, și unde se mai întrebuințează, acolo se aplică apa caldă. Așa oamenii s-au dedat tot mai tare la o viață nefirească, pe când în contra vieții firești se ridică un prejudiciu, precum apare și astăzi contra apei proaspete. «Aceasta nu o sufer nici în cisme, necum în trup», zic cei ce pretind a se numi civilizație!».²³ Oricât de exagerat ni s-ar părea, a fost punctul de vedere al unui medic – dr. Pavel Vasici.

„Șarpele a tot răul”, fie că s-a numit lux, modă, civilizație, comoditate etc. a generat multe proverbe. Iată câteva dintre ele, din jurul anului 1900: “Gustul, plăcerile și luxul - dărapănarea omenirii, fericirii,

¹⁹ Călători străini despre Țările Române, în secolul al XIX-lea. Coord. Daniela Bușă, Serie nouă. Volumul 4 (1841-1846), Editura Academiei Române, București, 2007, p. 49.

²⁰ Text nesemnat, în *Supliment la Vestitorul românesc*, anul VI, nr. 98, 10 decembrie 1843, p. 4.

²¹ Simmel, G., *Philosophie der Mode*, Berlin, Pan Verlag, 1905, apud Besnard Phillipe, “Modă”, în Massimo Borlandi et al., *Dicționar al gândirii sociologice*, Ed. Polirom, Iași, 2009, p.524-526

²² Lege asupra patentelor, din 27 martie 1863, modificată în 1887, în *Călușul agentului fiscal*. Culegere de Theodor A. Myller, ediția a II-a, Editura Librăriei Sococ & Co, București, 1885, p. 324.

²³ Lege asupra patentelor, p. 338.

← sănătății și sfârșire de viață”; „Istețimea și iscusința meșterilor ne-a născut luxul cel mare și luxul ne-a despuat”; „Unde luxul lipsește, acolo averea sporește”; „Cu luxul odată dacă te dedai, anevoie te mai dezbari de el, că modele curg ca fulgii de ninsoare”; „Luxul se ține cu munca altuia, iar nu cu a celui ce întrebuințează luxul”; „De lux să te ferești, dacă vrei să nu sărăcești”.²⁴

Excesele au fost condamnate inclusiv de importante personalități, printre care Dimitrie Bolintineanu. El deplânge, la 1869, stadiul în care ajunsese țara, din pricina luxului, în termenii: „luxul omoară o nație, dacă nu se iau măsuri să se oprească în pieirea ei. Desfrânată lăcomia de aur pentru fiecare ca să mulțumească slăbiciunile materiale, lovește toată comunitatea. Ea suferă de acest viciu (...) Din acest lux, din această maladie se vând conștiințele. Un jurnalist laudă pe cel care îi dă aur, un jude condamnă pe cel ce i se ordonă; un om onest devine servil, își vinde votul, care este darul prețios al patriei, își vinde opinia, își vinde amicii, își vinde libertatea, își vinde patria dacă ar cumpăra-o cineva (...) Totul se vinde, totul se cumpără”.²⁵

/.../Despre lux se publică articole în presă, se tipăresc broșuri și cărți, se organizează conferințe publice²⁶, fără prea mare impact putem deduce, judecând după evoluția consumului. Mai mult decât atât, luxul devine un obiect de interes științific – chestionarul inițiat de ASTRA, la 1903, pentru a realiza o statistică privind situația românilor ardeleni conținea și „întrebări referitoare la lux”.²⁷ Dintre reacțiile presei economice, să reținem punctul de vedere exprimat de N. Idieru: „Luxul este forma sub care se manifestă vanitatea omenească și care are totdeauna de scop ostentațiunea (...) economia politică nu-l blamează decât când însemnează gustul exagerat al fastului sau când se rezolvă în cheltuieli improductive ce iau

caracter ruinător. În acest din urmă sens se poate zice că luxul este curat relativ (...) știința nu condamnă luxul în mod absolut (...) economiștii au aprobat că în loc de a se perverti, instinctul luxului se înobilează și se purifică prin efectul civilisării”.²⁸ Încercând să fie mai clar, redactorul citat spunea că „luxul excesiv sau risipa trebuiesc însă condamnate (...) a voi să limităm consumațiunile personale la strictul necesar, este a voi mediocritatea industrială, descoronarea civilisării, sacrificiul celor mai legitime și celor mai nobile bucurii”.²⁹

Și cum nu ieșeam bine din comparațiile făcute între economia noastră și cele din țări mai dezvoltate, iată o ocazie de a publica diverse puseuri xenofobe. Exemplul următor este relevant – în trei rânduri de text, străinii sunt găsiți vinovați de șapte ori: „Antreprenorii străini, arendașii, industriașii, traficanții străini (...) luxul, deșertăciunile, destrăbălările străine; curvele, beuturile streine, ca și gustul hoinărelui prin străini, ca și alte mișelii străine și atâția alți mișei străini, ne storc toată vloga, toată munca și toate sudorile noastre”.³⁰ Este aprecierea lui F.R.Atila, într-o lucrare apărută la București, în anul 1909.

Să nu uităm că ideea sărăciei mântuitoare traversează tot creștinismul răsăritean. Încât nici preoții nu vor scăpa de culpabilizări – iată un fragment din prelegerile teologului dr. Badea Cireșeanu, care găsește vinovat clerul ce nu se încadrează în canonul vestimentar: „unii dintre preoții noștri, mai ales cei de la sate, servesc sfânta liturghie cu veșminte rupte, strâmte, scurte sau croială lumească. Această nepăsare, aduce mare vinovăție preotului liturgisitor”.³¹

fragment din volumul Sociologia luxului, coord. Marian Petcu, Editura Tritonic, în curs de apariție.

²⁴ Pavel Vasici, „Despre medicina cu respect la poporul român”, II, în *Transilvania*, anul I, nr. 25, Brașov, 15 decembrie 1868, p. 606.

²⁵ Zanne, A. Iuliu, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina (...)*, vol. 8, Socec & Co., București, 1900, p. 181.

²⁶ *Contemporanul*, anul IV, nr. 6-7, 1885, Iași, p. 267 – referință la conferința „Despre lux” a prof. Irimescu.

²⁷ „Monografii și statistică”, în *Revista economică*, anul V, nr. 29, 18 iulie 1903, p. 245.

²⁸ *Revista economică*, anul V, nr. 29, 18 iulie 1903, p. 248. Articol preluat din *Studii de economie politică și finanțe* (număr neprecizat).

²⁹ Ibidem.

³⁰ Atila, F.R., *Anarchie*, vol. I, București, s.e., 1909, p. 301. La p. 338, în volum se afirmă că Bucureștiul avea 282.071 locuitori.

³¹ *Tezaur liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit*. Cursuri universitare rostit de Badea Cireșeanu, doctor în teologie. Aprobat de Sfântul sinod din București al Bisericii Ortodoxe Române, 23 octombrie 1909, tomul II, Tipografia Guttenberg, J. Göbl, București, 1912, p. 168.

Prof. univ. dr. Marian PETCU, Doctor în Sociologie, Universitatea din București, autorul unor lucrări științifice de referință, precum : *10 teme de istorie a jurnalismului*, Editura Ars Docendi, București, 2012, *Istoria jurnalismului și a publicității în România*, Editura Polirom, Iași, 2007, *Jurnalist în România - istoria unei profesii*, Editura Comunicare.ro, București, 2005, *O istorie ilustrată a publicității românești*, Editura Tritonic, București, 2002, *Sociologia mass media*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, *Tipologia presei românești*, Institutul European, Iași, 2000, *Puterea și cultura - o istorie a cenzurii*, Polirom, Iași, 1999.

A coordonat volumele: *Dicționar enciclopedic de comunicare și termeni asociați*, Editura C.H. Beck, București, 2014, *Istoria jurnalismului din România în date – enciclopedie cronologică*, Ed. Polirom, Iași, 2012, *Cenzura în spațiul cultural românesc*, Editura Comunicare.ro, București, 2005. **Premii:** Premiul „Nicolae Iorga”, conferit de Societatea de Științe Istorice din România (iulie 2013), pentru coordonarea lucrării *Istoria jurnalismului din România în date - enciclopedie cronologică*, Premiul național „Valeriu Braniște” pentru cercetarea istoriei presei, conferit de Asociația Română de Istorie a Presei (aprilie 2013).

Aceste pagini țin locul unei introduceri la o cât de curândă prezentare a piramidei spirituale țărănești¹

Noi suntem țărani! Noi suntem țărani!

¹ Simion Cișmaș din Monor, *Calendar 1937-1981*, 4 vol, Ed. Argonaut, Cluj, 2015

M-am smuls greu din eroarea de a considera că țăranii sunt autorii răspunsurilor chestionarelor de toate felurile, dintre care eu am trecut, într-o măsură însemnată, prin chestionarul arheologic al lui Odobescu și cele două, de mari dimensiuni, ale lui Hașdeu și Densușianu /răspunsurile dobrogenilor din cele 2 județe, Tulcea și Constanța, le-am și publicat (Gheorghe Dumitrașcu, Liliana Lazia, *Dobrogea 1884-1885. 31 de răspunsuri ale comunelor la Chestionarul Hașdeu*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2010, 549 p.)

M-am aflat în eroare și am ieșit greu din ea: imensa majoritate a acestor materiale monografice sau răspunsuri la anchete sunt opera unor intelectuali. De la țară, e drept, dar intelectuali, totuși, învățători în primul rând.

Cred însă cu tărie că, dincolo de unele dintre însemnările pe cărți – de cult, mai ales – și de proverbe și zicători, ai căror autori anonimi pot fi găsiți în toate categoriile socio-profesionale – dacă îi căutăm între anonimi, totuși – eu am, de la început, următoarele două-trei explicații: în primul rând, țăranii care și-au făcut însemnări - nu înainte de toate, sub forma unui calendar zilnic - n-au urmărit și n-au gândit publicarea lor în viitor; observațiile țăranilor sunt uzuale și utile vieții lor de zi cu zi – rețete, starea vremii, sănătatea vitelor, a câmpului, momente din istoria familiei ș.a.m.d. Interesante toate aceste însemnări, dar n-au formă de *calendar*. Am întâlnit, totuși, țărani realmente „enciclopediști”. De exemplu, Oprea Crăciun din comuna Românași, județul Zalău (Gh. Dumitrașcu, Marius Bolzan, *Românași – pagini din istoria unei localități*, Ed. Argonat, Cluj, 2013, p. 6). Este evident că, sub imperiul școlii, într-un salt extraordinar al unei mișcări culturale fără precedent la sfârșitul secolului XIX și începutul celui următor, țăranii erau altfel de țărani (Monografia Mușeteștilor: Nicolae Gh. Teodorescu, *Mușetești. File de cornică*, Buc., 1969, 192 p.); pentru uzul școlii și formațiilor corale, un manual de muzici de toate felurile).

Destulă lume a tresărit când Florența Albu ne prezenta, la Editura Junimea, în 1971, *Toader Hrib. Cronica de la Arbore*, 206 p., privind atât muzeul țăranesc pe care l-a creat acest țaran, cât și jurnalul zilnic, de la 1959 până în ianuarie 1970.

1960. Țărani din Topalu

Am avut plăcerea să citesc, ca un țaran ce sunt, cartea lui Gheorghe Nicola Stoian Ogrineanu, *Cronica din Bechet. De neamul Ogrinenilor*, Ed. Dacia, Cluj, 1974, 232 p. Olog din adolescență, n-a ieșit din casă până la moarte. Inteligent, cu puțină școală – doar 4 clase -, întreprinzător, își întreține familia. Dacă la cartea lui Toader Hrib notam „*talpa țării*”, la cartea de mai sus notam „*jumătatea lui martie 1974; Decât picioare sănătoase și cap sec, mai bine invers, ca la acest <<Moșu>>. Nu ne da, Doamne, posibilitatea opțiunii*”. Mai trebuie să apreciez că atât autorul *Cronicii din Bechet*, paralizicul neieșit 30 de ani din camera lui întunecoasă, cât și Oprea Crăciun din Românași aveau și ca o sursă de întreținere răsplata de către oameni ai satului pentru niște sfaturi bune din toate domeniile.

I. Și eu am fost în Arcadia

Înainte de a prezenta monumentul pe care-l zărești, în vreo 2000 de pagini, oricât de neatent ai fi, din lumea ancestrală țăărănească - ca să nu mai vorbesc de viitorul la judecata căruia ne supunem -, vreau să spun că a existat și există în rândul țăranilor români - poate, în mod sigur, și la alții – pornirea de a fi cronicar și comentator.

Așadar, am constatat că pot folosi ca documentare istorică, de informare, folclorul, însemnările pe marginea sau la sfârșitul cărților manuscrise de altădată sau, pur și simplu, carnete, caiete, dosare de însemnare asupra vremilor care au fost. Lucrarea către care facem trimitere și pe care nu îndrăznim să o „atacăm” în aceste 4 pagini este altfel, dacă nu altceva: o cronică cu însemnări zilnice, stereotipe. Dar,

← imediat, îmi dau cu mâna peste gură, pentru că nu e așa. Stereotipia își propune atâtea variante încât poate semăna, la un moment dat, cu o carte de telefon cu conținut variat.

Când am făcut trimitere la Arcadia, unde am fost și eu, mi-am permis să folosesc drept material documentar și doveditor un fel de *Dumitrașcu-saga*/ departe de mine de a singulariza, dar ce scriu eu are ca bază o ladă-două de înscrisuri olografe/.

Țăranul, cu foarte puține clase - 4 sau 5 – simte

O fermă de păsări la Topalu. Fotografie din anul 1960

nevoia să se fixeze pe sine și pe ai lui într-un loc sigur și într-un timp sigur. Chestiunea cu timpul și spațiul care ar fi infinite nu-l mișcă, pentru că nu crede în ele.

Ceea ce urmează se bazează pe înscrisuri reale, care au căpătat, în concepția și viziunea mea, imaginea și consistența unui fel de program. Deși se deosebește de *Căldarul* la care mă voi referi într-un viitor material. Eu cred că ceea ce lipsește acestor materiale din lăzile noastre e programarea nemțească, un plan elaborat de la început și care să aibă o finalitate.

Cei în cauză au scris din nevoia de a scrie, au însemnat din nevoia de a însemna. Nu neapărat mânați de timpul istoric sau al vieții, ci, pur și simplu, să-și marcheze trecerea, precum fiara, locul ei din pădure, sperând, într-un subconștient, că înscrisurile acelea se vor materializa: vor materializa speranțe, credințe, autoreproșuri.

În afară de ceea ce numesc eu *Dumitrașcu-saga* – sub formă brută a câtorva zeci de caiete și carnețele – au ajuns la mine, simțindu-mă oamenii – adică, niște oameni – ce fel de om sunt, și alte „cronici” de familie, pe care moștenitoarea gândurilor și planurilor mele le va folosi, împlinind și speranțele celor care mi le-au dat.

II. Și, totuși, nu pot fi atât de orgolios încât să nu mă explic, totuși, și să recunosc că acest articol va face parte din acele câteva sute de pagini ale noastre, ce

se vor constitui, poate, într-un fel de monografie a satului Nisipari. Așadar, nota personală privitoare la oameni, întâmplări se potrivește ca o mânășă ambelor mele orientări ale textului spre introducere, după cum declar, parte componentă a monografiei.

Târziu de tot, când am depășit 70 de ani, am făcut o constatare, care e în stare să instaureze un fel de lege în ce ne privește pe noi și familia noastră, astfel încât, absolut independenți unul de altul, am apelat la această formă de manifestare, a jurnalului, ca să folosesc un generic.

Ieșit la pensie în 1976, l-am descoperit pe tatăl meu, *Dumitru A.P. Dumitrașcu, zis Dumitru al lui Anghel Bebu* (1911-1995), absolvent a 4 clase primare în Țuțulești de Argeș, altfel decât îl cunoșteam. Că era avid de a ști, că își exersa memoria, că citea mult, că ar fi vrut să călătorească, asta știam. Dar, din momentul acela, el și-a creat un plan și un spațiu: camera lui, globul pământesc, harta lumii, harta României, aparatul de radio, iar, mai târziu, televizorul, enciclopedia, dicționare geografice și istorice. Ne-au rămas de la dânsul un număr de 2 caiete, incomplet scrise, 20-25 „carnete ale cooperativului”, ce pot defini, fiecare dintre ele, o anumită perioadă. Conținutul acestora, în esență: un

fel de poveste a vieții sale, scrisă din propria inițiativă, răspunsurile la un chestionar al meu, personalizat, referitor la familia, la neamul și satul nostru. Apreciam, în mod deosebit, vrafal de scrisori de pe front, păstrate și legate de Mămica și folosite de noi în diverse împrejurări științifice. Am greșit neadunând, în mod expres, scrisorile trimise de părinți, astfel încât ele sunt împrăștiate în te miri ce dosare.

În ziua în care murea Tăticu, iar Mămica, *Maria Dumitrașcu*, împlinea 73 de ani - fără îndoială, nu printr-o înțelegere -, ea, absolventă a 5 clase la școala din Nisipari, lua asupra-i sarcina scrierii jurnalului ei, la care a pritocit până cu câteva zile înainte de a pleca ea însăși, definitiv, la 91 de ani. Jurnalul – pentru că despre jurnal e, în fond, vorba – e cuprins într-o agendă de format mijlociu. Încă n-am apucat să studiem cu atenție însemnările celor aproape 18 ani de singurătate.

La „comandă”, Mămica a răspuns, pe un spațiu larg – 7-8 pagini –, la întrebările fiicei mele privitoare la populația germană a satului Nisipari. Aproape integral, textul a fost de folos la întocmirea unei comunicări și unui articol.

Dacă jurnalele tatălui meu sunt liniare, bogate, ele refuză să răspundă la o întrebare a mea privind statutul lui de prizonier în URSS, în cazurile care urmează, răspunsurile vor fi politizate./ Tăticu mi-a spus următoarele cuvinte: „Despre subiectul acesta ți-am

La culesul porumbului. Topalu, 1960.

povestit de mai multe ori. Iar, dacă se întorc lucrurile și rușii vor veni din nou peste noi, să nu ai tu de suferit”./

Fratele cel mai mare al tatălui meu, *Ilie Dumitrașcu*, „client” al pușcăriilor politice după 23 august, fost primar legionar al comunei Nisipari – pentru inteligența și măsura acțiunilor sale – a fost arestat de mai multe ori, dar judecat și condamnat niciodată. Ba, mai mult, la întoarcerea dintr-una dintre detenții, secretarul organizației PCR de la CAP „Scânteia” Nisipari îl aștepta: „Nea Ilie, astea sunt cheile de la sectorul nostru zootehnic. Te ocupi matale de tot ce înseamnă valorificarea laptelui și derivatelor lui!- Păi, neică, tu nu văzuși de unde viu?- Nea Ilie, acolo avem nevoie de oameni deștepți și cinstiți!” Explicabil, atunci, de ce această introducere daco-patriotică și de încredere în socialism, după care urmau răspunsurile, corecte cred eu, privitoare la venirea coloniștilor din Argeș în satul Caratai, Nisipari mai târziu.

Oricum, intervenția unchiului Ilie în caietul de vreo 20-25 de pagini, ca și în vreo alte 10-15 pagini disperate, din alți timpi, este mai inteligentă și mai credibilă decât răspunsurile pe care mi le-a dat, în trei scrisori, fostul meu învățător *Dumitru (Tache) Bănică*. În ce privește esența celor trei materiale de la Tache Bănică – olografe – ne-au folosit, în primul rând, în cele două articole din „Perenitatea vlahilor în Balcani”, referitoare la istoria școlii satului Nisipari, construită în perioada directoratului său.

Într-una dintre scrisori – câtă naivitate politică! -, învățătorul meu mă trage de urechi, spunând că întrebările pe care le pun cu privire la istoria satului, a oamenilor, a existenței unor partide politice, a orientărilor electorale în perioada interbelică, nu sunt de competența mea. Acestea sunt probleme – întrebări și răspunsuri – ce cad sub puterea unor organe speciale, de securitate, ale statului. Trebuie să precizăm că la domnul Tache problema „dosarului” era și mai complicată. Copii de oameni săraci - el, frații și surorile sale -, orfani, s-au ridicat, prin propriile lor

puteri, învățători sau gospodari în sat. Fratele său cel mai mare, *Dobre Bănică*, absolvent al Facultății de Drept la Universitatea din Cluj, a fost unul dintre cei mai importanți fruntași ai Gărzii de Fier. Pe scurt, a fost unul dintre cei 7 legionari care au luptat în Spania de partea lui Franco și a fost împușcat, drept represalii, în ziua lichidării de către legionarii a lui Armand Călinescu. E credibilă afirmația domnului meu învățător, căruia *Corneliu Zelea Codreanu*, în persoană, îi propusese intrarea în rândurile Gărzii, iar refuzul său i-a atras replica; „Ești fratele lui Dobre și de-asta ai scăpat viu de-aici, de la Casa Verde”.

În rest, informațiile domnului învățător și convorbirile noastre mai târzii sunt coerente, mai puțin iradiate de spaime de pușcării și ne-au fost și ne vor fi de mare folos.

Am declarat că în posesia mea au mai ajuns vreo 2-3 dosare-caiete, dar numai unul provenind de la un țăran. Scriind despre faptul că „și eu am fost în această Arcadie”, fac trimitere către cel mai veritabil monument autobiografic, strict „nemțesc”, pe zile, care va constitui subiectul - sau subiectele – unor alte referiri.

În fond, ce volum de informații, ce număr de pagini prezint eu din „Arcadia” din care am venit: de la *Dumitru Dumitrașcu* – tatăl meu – nu cred că am mai mult de 3-400 de pagini. Dar în nici un caz sub forma jurnalului de zi cu zi. E drept, nu sunt doar memorii, sunt variate, sunt însemnări ale unor momente; de la *Maria Dumitrașcu*, în afara scrisorilor, pe care nu prea sperăm să le recuperăm prin crearea unui corpus, răspunsurile sale la anchetă și însemnările în agenda de după ziua împlinirii a 73 de ani, nu fac mai mult de 300 de pagini; de la *Ilie Dumitrașcu* aş putea afirma că e vorba de vreo 60-70 de pagini, iar de la învățătorul meu, *Tache Bănică* – domnia sa nefiind țăran, evident -, ar fi vorba despre vreo 30-40 de pagini.

Dacă aş merge pe o filozofie a problemei neamului, aş afirma faptul că și frați și nepoți de-ai mei dedați scrisului jurnalelor și memoriilor au deja un „regiment” de pagini. Eu m-am referit numai la acelea ce privesc eforturile unor țărani în încastrarea elementelor de viață personală în istoria comunității lor.

În orice caz, orice apropiere sau comparație aş încerca eu să fac cu cele 4 volume ale *Călindarului* lui *Simion Cișmaș*, paginile pe care le-am scris aici nu exprimă decât ceva orientativ. Dar absolut necesar.

Prof.univ.dr. Gheorghe DUMITRAȘCU

Ioan N. Roman – Noi date biografice

Timp de peste trei decenii, tainicele legături sufletești care l-au atras la țărmul mării aveau să-l facă pe Ioan N. Roman unul dintre cei mai importanți fii ai Dobrogei, personalitate inconfundabilă a Constanței.

Gazetarul patriot și combativ este dublat de juristul și animatorul cultural, de omul politic și promotorul apărării drepturilor naționale ale locuitorilor Dobrogei, a democratizării vieții politice în această parte de țară. Studii nenumărate s-au făcut asupra vieții și operei lui. Socotim că aceste informații culese din surse greu accesibile și nevalorificate încă vor ajuta la mai buna cunoaștere a „ilustrului”.

Ioan N. Roman s-a născut la 20 iulie 1865, în localitatea Comândărești, azi Reditu, județul Botoșani și a murit la 12 iulie 1931, în Constanța. În alte materiale apare că s-ar fi născut pe 20 iulie 1866 în comuna Tropoclo, județul Ismail, sau în 1866, în Satu-Lung, comuna Săliște din Mărginimea Sibiului. Prof. Traian Lăzărescu, cumnatul lui I.N. Roman, cunoscut latinist, profesor la Colegiul național „Mircea cel Bătrân” din Constanța în notele bio-bibliografice¹ scrise și păstrate la Biblioteca județeană, scrie că data nașterii lui Ioan N. Roman este 20 iulie 1866.

Conform unui certificat, duplicat, scris chiar de Ioan N. Roman², eliberat de Direcțiunea gimnaziului „Ștefan cel Mare” din Iași, data nașterii ar fi 20 septembrie 1865, în comuna Comândărești, județul Iași.

Ioan N. Roman însuși explica, după cum își amintește fiul său, avocatul Bonifaciu I. Roman, această nepotrivire de date astfel: deși născut în 1865, părinții săi - Nechifor și Maria – oieri din Săliștea Sibiului, fiind în transumanță în Basarabia, nu au putut să îi declare nașterea în localitatea Tropoclo (zis și Trăpăuca – după denumirea “mocanilor”) din județul Ismail. Părinții au declarat nașterea la primăria comunei Comândărești, județul Iași, după reîntoarcerea lor, cu un an mai târziu.

Nici actul original de naștere, nici o altă copie nu s-a găsit printre documentele rămase în urma lui Ioan N. Roman.

O corespondență oficială între autorități arată categoric că la parohia localității Tropoclo, județul Ismail, Ioan N. Roman nu se găsește înscris în registre, în anul 1866.

¹ Manuscris, aflat la Biblioteca Județeană Ioan N. Roman, Constanta, nr. Inv. 139.

² La data eliberării lui – 27 februarie 1892.

Pe diplomele de studiu din Belgia apare ca născut la Iași.

Ioan N. Roman a mai avut doi frați – Dumitru, care a fost comerciant în comuna Șipote, județul Iași, și Gheorghe – păstor de oi în împrejurimi. Despre nici unul dintre aceștia nu s-au păstrat informații.

Din familie se știe că, după o perioadă petrecută în Moldova, părinții lui Ioan N. Roman s-au înapoiat în Săliștea Sibiului, unde Ioan N. Roman și-a petrecut o parte din copilărie și este posibil să fi urmat primele clase primare, la școala din sat, însă nu s-a găsit niciun act școlar în această privință. Fiica cea mijlocie a lui Ioan N. Roman își amintea că, în timpul unei călătorii la Săliștea Sibiului, din vara anului 1922, împreună cu tatăl său și cu sora

cea mare, Ioan N. Roman povestea despre anii de școală petrecuți în localitate. În plus, tot ea afirma că a văzut, printre documentele tatălui ei, un act constatat al frecventării școlii primare din Săliștea Sibiului³.

Nu se poate preciza când anume și cauza pentru care a plecat copilul Ioan N. Roman în comuna Hârlău, județul Iași, unde a urmat școala primară, sau și-a completat clasele începute la Săliște. Versiunile din familie nu sunt clare cu privire la satul unde a locuit Ioan N. Roman în această perioadă. Nici în acest caz, actul de absolvire a școlii primare din Hârlău nu a fost găsit printre documentele lui Ioan N. Roman, deși despre acesta se spune că a fost văzut de unii dintre copiii lui.

Este posibil ca aceste acte să se fi pierdut în corespondența sa bogată sau cu prilejul ocupării

³ Manuscris, aflat la Biblioteca Județeană Ioan N. Roman, Constanta, nr. Inv. 139.

orașului Constanța, în 1916, și anii următori, cum afirmă Ioan N. Roman, într-o scrisoare deschisă, adresată unui „amic politic”⁴.

La Hârlău, învățătorul Grigore Rozan, directorul școlii, l-a remarcat pe Ioan N. Roman, care a fost întotdeauna premiant de locul întâi, și i-a prevestit un viitor strălucit, după cum relatează cu nostalgie chiar fostul elev.

Unele informații arată că Ioan N. Roman a urmat numai clasa întâi primară la Săliștea Sibiului, iar celelalte clase le-a continuat la Hârlău, între anii 1879 – 1881. Aceleași date arată că aici i-a avut colegi pe Gr. Culger, Miron Băluș, Horia Carp și Mihail Canianu.

Certificatul duplicat eliberat în anul 1892 de Gimnaziul „Ștefan cel Mare” din Iași atestă că Ioan N. Roman a susținut la acea școală examenul de clasa a IV-a, în iunie 1885, pregătit în particular, și a obținut media generală 7.16, fiind declarat promovat în clasa a V-a. Dintr-o versiune acreditată, fără însă a fi sprijinită de atestări în acte, aparținând unui autor anonim al unor date biografice publicate în ziarul *Dimineața*, din data de 14 iulie 1931, aflăm că, în perioada în care a frecventat Gimnaziul „Ștefan cel Mare”, Ioan N. Roman i-a avut colegi și i-a meditat (versiune din familie) pe fiii și nepotul⁵ lui Vasile Gheorghian⁶.

De asemenea, deși există neclarități cu privire la perioada școlii lui Ioan N. Roman, se pare că acesta l-a avut coleg și pe Osvold A. Teodoreanu⁷, care, la stăruințele unui membru din familia Roman, a publicat un articol în ziarul *Opinia*⁸ din Iași, intitulat „Evocări din Iașul de acum 50 de ani. Poetul Ioan N. Roman. Fragment din volumul „Răscolind trecutul”, vechi amintiri răzlețe, dintr-un film trăit”, în care autorul povestește amintiri din vremea când urma cursurile Liceului național din Iași.

Printre colegi, în anul școlar 1881 – 1882, l-a avut, în clasa a doua, pe Ioan N. Roman, care, în urma unei pedepse disciplinare – eliminare de câteva zile – s-a retras din școală.

Osvold A. Teodoreanu scrie că din anul 1882 „Roman a început să treacă câte două clase pe an, ca preparat în particular, după cum am aflat mai târziu de la alții ... în 1885 sau 1886 cred că terminase liceul. Ceea ce știu însă în mod pozitiv e că scria versuri și făcea gazetărie”.

Acte școlare care să dovedească frecventarea cursului secundar la liceul național din Iași nu au fost însă găsite între documentele lui Ioan N. Roman. Versiunea lui Osvold A. Teodoreanu cu privire la finalizarea liceului în 1885 sau 1886 contrazice certificatul eliberat de Direcțiunea Gimnaziului „Ștefan cel Mare”, din care rezultă clar că în anul 1885 Ioan N. Roman era promovat în clasa a V-a liceală.

Finalizează studiile la Liceul național din Iași și începe, tot aici, studii de drept.

Debutul în publicistică al lui Ioan N. Roman pare să fi fost⁹ la *Albina* – foiță literară și științifică din Botoșani, editată la Iași, de Gheorghe Kernbach.

În această perioadă, alături de activitatea sa ziaristică, Ioan N. Roman își începe și activitatea literară. Realul său debut în literatură – până atunci e foarte probabil să fi publicat în unele publicații mai obscure – a fost în revista *Familia* din Oradea, a lui Iosif Vulcan.

În amintirile sale literare – fragment dintr-un ciclu mai întins – tipărite în ziarul *Adevărul* din 25 decembrie 1930, Ioan N. Roman confirmă faptul că debutul literar l-a făcut în revista *Familia* din Oradea – prin publicistul ieșean Petru V. Grigoriu, el însuși colaborator la această revistă și publicist cunoscut în cercurile literare ieșene.

În aceleași amintiri, Ioan N. Roman mărturisește că „încă din clasele primare făcea, chipurile, poezii” – o înclinație moștenită de la mama sa.

În revista *Familia* și-a început colaborarea în anul 1883, pe când avea 17 – 18 ani, cu poezia *Suspine de toamnă* și două traduceri: *Căderea frunzelor* - **Charles Hubert Millevoye**, și *Rândunelele*¹⁰ - **Pierre-Jean de Béranger**.

În Iași, Ioan N. Roman desfășoară o intensă și polemică activitate publicistică, în *Liberalul*,¹¹ și *Drapelul*¹², ultima fiind o gazetă pe care Ioan N. Roman a înființat-o la Iași, pe când avea numai 22 de ani.

⁹ Informația apare într-un scurt articol, nesemnat, cu titlul „Ioan N. Roman, câteva notițe complementare”, publicat în ziarul *Dimineața* (ed. provincie), în data de 14 iulie 1931.

¹⁰ *Familia*, 19, 1883, p. 52.

¹¹ Ziarul a apărut între 26.XI.1880 – 31.III.1888

¹² Primul număr al publicației a apărut în data de 18 septembrie 1888, și timp de aproape trei ani și jumătate, ziarul a avut o apariție continuă, cu frecvență variabilă, pe parcursul a 200 de numere, până la data de 2 februarie 1892.

⁴ Manuscris, aflat la Biblioteca Județeană Ioan N. Roman, Constanța, nr. Inv. 139.

⁵ Fost primar al capitalei.

⁶ Fost ministru de agricultură și domenii în cabinetul I.C. Brătianu între anii 1886 – 1888.

⁷ Tatăl scriitorilor Ionel și Al.O. Păstorel Teodoreanu.

⁸ An XXXIV, nr. 9220, 25 decembrie 1937, p. 6.

← Ioan N. Roman¹³, fondatorul *Drapelului*, este o prezență nelipsită din paginile gazetei, unde semnează articole politice cu numele său întreg, cu inițialele I.N.R. și cu pseudonimul Ioan Ghyb. Tot el se află în spatele pseudonimelor Inero și Morna, pe care le utilizează pentru articolele în care analizează activitatea desfășurată la nivel local, din punct de vedere administrativ, cultural și al educației. Gazetarul semnează cu pseudonimul Inero și *Cronica teatrală*, în timp ce pentru pamfletele din rubrica permanentă *Cronică* folosește exclusiv pseudonimul Tiflă. Poeziile publicate de Ioan N. Roman în *Drapelul* sunt semnate cu numele său întreg și cu inițialele I.N.R..

Gazetar militant, în perioada 18 septembrie 1888 – 2 februarie 1892, în care Ioan N. Roman a publicat articole în *Drapelul*, acesta s-a remarcat prin valorile fundamentale promovate și prin temele universale pe care le-a tratat din perspectiva ideologiei liberale, adaptându-le nevoilor particulare ale regiunii. Prin atenția acordată acestor subiecte și prin maniera de abordare, jurnalistul regional Ioan N. Roman s-a dovedit a fi, prin excelență, un gazetar european, care a probat un imens talent scriitoricesc, prin diversitatea speciilor jurnalistice abordate: reportaj, portret, articol, anchetă, eseu, cronică, documentar, pamflet și satiră¹⁴.

La Iași Ioan N. Roman a fost numit pe data de 1 iulie 1887, cu adresa nr. 2322 din 25 iunie 1887 a Episcopiei generale a Ospitalelor și Ospiciilor Cassei Sf. Spiridon, în postul de adjutor de scriitor la Serviciul Archivei din cancelaria Episcopiei generale. Nu se știe dacă Ioan N. Roman a funcționat în acest post. În schimb, însă, a fost numit prin adresa nr. 12757 din 2 XII 1887 a Primăriei comunei Iași în postul de secretar al Școlii comunale de meserii. A ocupat acest post efectiv până la data de 26 august 1888, când, prin adresa nr. 0133 din 26 august 1888 a Primăriei comunei Iași, semnat de primarul V. Pogor, Ioan N. Roman a fost pus în disponibilitate din postul de secretar-comptabil al școlii.

¹³ Pe care îl găsim ca redactor proprietar al gazetei în perioada 18 septembrie 1888 – 27 februarie 1889. În intervalul 2 martie 1889 – 15 iulie 1891, Ioan N. Roman este prim-redactor al gazetei, apoi redevine redactor proprietar, până la încetarea apariției *Drapelului*.

¹⁴ Lăpușan, Aurelia, Tată și fiu, același destin - jurnalistica. I.N.Roman- Horia Roman. *Revista Română de Istoria Presei* nr.2.2007.

În ceea ce privește implicarea sa în planul organizării relațiilor profesionale, Ioan N. Roman a înființat *Meseriașul român*¹⁵ la Iași, împreună cu lucrătorii tipografi români asociați¹⁶.

În primele zece numere ale publicației, acesta a publicat un întreg plan de organizare între comercianți și meseriași¹⁷.

În 25 decembrie 1888, Ioan N. Roman

a fost ales secretar¹⁸ al Societății „Solidaritatea română”¹⁹ și, în această calitate, a militat pentru unirea comercianților, meseriașilor și agricultorilor într-o mișcare de anvergură, ca soluție optimă de a găsi răspuns la problemele lor.

I.N.Roman frecventează ședințele „Junimii”, la Iași. Surprins de impetuoșitatea tânărului poet, Titu Maiorescu îi remarcă talentul în adunările junimiștilor și-i prezice un frumos viitor literar. Mai târziu, când Roman își va schimba orientarea politică, mentorul junimist devine mai circumspect cu el.

În ce măsură a fost Ioan N. Roman „junimist literar” rămâne a se fixa în circumspecție. Pentru că, în amintirile sale literare tipărite în ziarul *Adevărul* din 25 (23?) decembrie 1930, acesta scria: „Nu voiam să mă duc (la banchetul anual al *Convorbirilor Literare*). Mă simțeam... prea puțin junimist. Idealurile mele erau altele și în politica militantă „mă compromisesem” ca liberal”. La banchet, scrie Ioan N. Roman în amintirile despre „Junimea și junimiști”, Titu Maiorescu a închinat paharul lui “în sănătatea tânărului nostru colaborator – Ioan N. Roman; îi urez să ne ajungă și să ne întrecă”.

În albumul societății Junimea – înființat în aprilie 1878 – sub nr. 104 figurează și numele lui Ioan N. Roman, fără nicio dată biografică. Iscălitura din album e proprie. E aceeași pe care și-a păstrat-o întotdeauna.²⁰

Drd. Cristina LAZĂR

¹⁵ Perioade de apariție: 21 oct 1887 – 1 ian 1888, 10 aprilie – 20 sept. 1888 și 1 iunie – 27 sept 1890, de 3 ori pe săptămână

¹⁶ Întrunirea comercianților, meseriașilor și agricultorilor, în *Drapelul*, I, 1888, nr.12, p. 2.

¹⁷ *Meseriașul român*, I, 1887/1888, nr. 1 – 10, p. 1-2

¹⁸ *Informații locale*, în *Drapelul*, I, 1889, nr. 15, p. 2.

¹⁹ Creată cu scopul de a sprijini cooperarea comercianților, meseriașilor și agricultorilor din Iași, de a le apăra drepturile și de a le oferi o voce comună, prin care aceștia să își poată exprima nevoile și susține solicitările în fața puterii. P.A. Popovici a fost ales președinte al Societății „Solidaritatea română” în data de 25 decembrie 1888.

²⁰ I.E. Torontiu: *Studii și documente literare*, vol IV, p. 317 și urm

Frânturi de viață

Cărvăneni care nu mai sunt, dar au rămas Amintiri

Crăciun Maria (Marița). Nu avea mai mult de patru clase primare "la bază", dar putea să citească "o cărticică", probabil de rugăciuni (căci "tața Marița" era o femeie tare credincioasă, cu o putere de credință aparte, rară).

Femeia stăpânea un vocabular care îi înlesnea o exprimare oarecum lejeră... Exprimarea ei, însă, era în vizibilă "potrivire" cu particularități ale subgraiului cărvănean (din satul "de la marginea țării", aflat la granița cu Bulgaria).

De obârșie, bătrâna era din Iepurești, județul Vâlcea.

Ademeniți de promisiuni deșarte ale puterii, tața Marița și nea Ion, "moșu' ei", au luat, (și ei), drumul Cadrilaterului, dar hotărâsc a-l părăsi în 1940, în mare grabă, obligați, (amenințați) de "comitagiii" bulgari. Părăsind "Cadrilaterul", tața Marița și nenea Ion Crăciun s-au stabilit, și ei, în Carvăn, cu copiii lor: Lina (Elena), Titi și Didina. Aici, în Carvăn Mare și-au căsătorit oamenii copiii: și-au măritat fetele, și-au însurat feciorul. Le-au făcut, la toți trei, "dăpă puter'li lor", nunți modeste, dar cu respectarea, cu sfințenie, a tradiției locului, fără, însă a da uitării obârșiile (Vlașca)...

Femeia dovedea un umor aparte, adus din locurile de obârșie, dar influențat și de perioada Cadrilaterului, la care se adaugă și timpul scurs de la stabilirea în localitate.

"Marița lu' Crăciun" era de o mare bunătate sufletească, în tot ceea ce ea gândea, mai întâi, și apoi făptuia, convinsă, din experiența ei de viață, că "așa este bine să fie mereu omu', să gândească bine ce el vrea să făptuiască după aia". Am înțeles că această deosebită calitate sufletească o are tața Marița, de la mama ei, Caterina, căreia îi era mereu recunoscătoare. Calitatea aceasta morală aleasă a transmis-o, la modul cel mai firesc, și celor trei copii ai ei.

Femeia se trăgea dintr-o familie cu o vizibilă știință de carte, atâta vreme cât un frate al ei, Ion Cristea, a fost, o viață, învățător la Stâlp (Vlasca), nu departe de Iepurești, aproape de apa Neajlovului, râu cu puternice rezonanțe istorice, legate de personalitatea domnitorului Mihai Viteazu (vezi bătălia de la Călugăreni). Tața Marița avea, mai mereu, multă "sămânță dă vorbă" (în împrejurări de viață, care să o aducă în această "ipostază" sufletească). Și această aproape originală "sămânță de vorbă" și-o "însușiseră" și cei trei copii ai femeii! Care copii ai "lu' tața Marița" au avut grijă a o transmite și nepoților "lu' mamaie"!...

...Și vorbea femeia de întâmplări de demult, la care fusese martor direct, dar și de cele "spuse" de oameni

din sat, în momentele "de tală" de pe la porți, în zile de sărbătoare creștină, mai ales duminica (cel mai adesea), dar și cu alte prilejuri.

Atunci când tața Marița povestea ceva emoționant, ea trăia intens momentul respectiv, recurgând la gesturi "ilustrative", la tonuri adecvate" subiectului relatării...

Umorul cu totul aparte al femeii o apropia, vizibil, de bădia Creangă, adică de "povestariul" de la Humulești. Față de acesta, tața Marița, așa, țărancă, prea puțin școlită, avea numai sentimente de admirație, de adânc respect!...Din bogata și originala "ladă de zestre" a folclorului cărvănean, femeia a scos la iveală, printre altele, și o variantă, în proză a baladei "Canaraua Fetei" ("narată" cu pricepere de "povestariu") în autentic subgrai local (avem în vedere, acum, că localitatea se află "la marginea țării", aproape de granița cu Bulgaria)... De-a lungul vieții ei, femeia a dovedit, statornic, o mare putere de credință, "în bunu' Dumnezeu", oricât de mari și de numeroase s-au tot dovedit a fi încercările soartei, în lupta cu viața, pe care a dus-o și a tot dus-o și tața Marița, cu omu' ei, "beteag dă picere", rezistenți, amândoi, în fața destinului neiertător!...

Ca urmare firească a marii puteri de credință, tața Marița mergea des pe la biserică, mai ales în zilele de duminică de dimineață, "ca să prinză, omu', mai multă putere, drag dă viață!" Cei doi nu concepeau să le treacă o zi, măcar, fără "să zică" o rugăciune! La necaz ca și la bucurie, că "așa îi e dat omului dă la Dumnezeu!"

Talentul narativ aparte, de care dădea dovadă femeia, o îndemna să le zică (adică să le povestească) și nepoților ei - copiii copiilor ei - multe din întâmplările trăite ori văzute, de-a lungul unei prea tulburate vieți! De la părăsirea Ilfovului de baștină, la popularea, vremelnică, a Cadrilaterului și, în "final" până la "finarea", definitivă în satul "de la marginea țării", uitat, parcă, și de Dumnezeu!

Marea bucurie - bucuria vieții, a bătrâneții lor - erau nepoții, pe care îi ademeneau, îndeosebi seara, la povești și povestiri, spuse cu un har atât de ademenitor, ca-n cunoscutele povestiri "Bunicul" și "Bunica" ale lui Delavrancea. Farmecul aparte cu care bătrânii izbuteau să-i atragă pe nepoți la povești și povestiri, îi făcea pe copii să zăbovească "la mamaie și la tataie" până seara târziu, uitând, parcă, să se mai întoarcă acasă! Căci mai ales bunica îi mai învăța pe nepoții lor dragi numeroase jocuri ale copilăriei, lipsită de "grija zilei de mâine", așa cum spunea bădia Ion Creangă...

Prof. Ion I ZAMFIRESCU

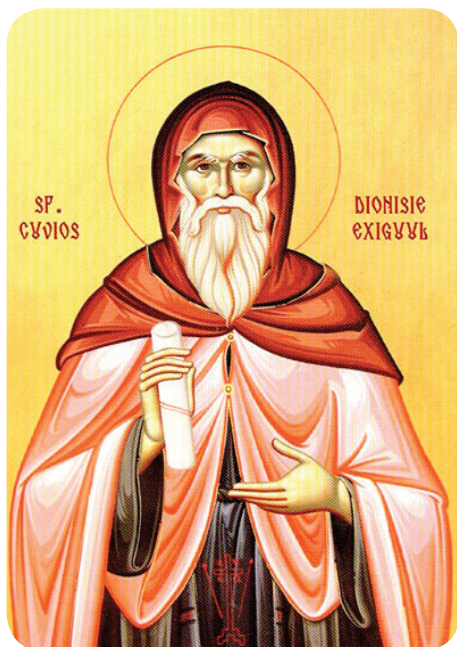

Sinaxar

Sărbători religioase. Tradiții populare

1 septembrie

Sfântul Dionisie Exiguul

Printre sfinții dobrogeni istoria bisericească consemnează prezența Cuviosului Dionisie Exiguul, monah cu preocupări carturărești și inițiatorul cronologiei creștine. Sfântul Cuvios Dionisie Exiguul (cel Mic sau Smerit) s-a născut în Scythia Minor între anii 460-470 și a murit în Italia,

la Vivarium, pe la 545-550. Cercetătorii l-au numit fie „erudit daco-roman”, fie „Dionisie Romanul, o podoabă a Bisericii noastre strămoșești”.

S-a format în școlile și mănăstirile din Dobrogea, apoi, interesat de mediul monahal răsăritean, a mers în Orient, ajungând la Constantinopol. Chemat de papa Ghelasie, care avea nevoie de traducători din limba greacă în limba latină, spre sfârșitul anului 496 s-a îndreptat spre Roma, rămânând în Italia până la sfârșitul vieții.

Este inițiatorul calculării erei creștine, adică al numărării anilor de la nașterea Mântuitorului Iisus Hristos. Dionisie Exiguul a tradus din greacă în latină canoanelor primelor patru sinoade ecumenice - Niceea, Constantinopol, Efes și Calcedon -, și a unor sinoade locale.

Cuviosul Dionisie Exiguul, părintele erei creștine și al dreptului bisericesc, a fost canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 8-9 iulie 2008, cu data de prăznuire 1 septembrie.

Proclamarea locală a canonizării a avut loc în data 2 noiembrie 2008, la Catedrala arhiepiscopală „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Constanța.

8 septembrie

Nașterea Maicii Domnului

Evenimentul amintește de lunga perioadă a Vechiului Testament, când orice femeie își dorea să fie Maică a Mântuitorului. Cine nu avea urmași era considerat îndepărtat de Dumnezeu și alungat la periferia societății, oricât de bogat, smerit sau drept ar fi fost. O astfel de familie înstărită, dar fără copii, o, formau și bătrânii Ioachim și Ana. În toate zilele sperau și se rugau ca Domnul să ridice ocară lor. Nu îndrăzneau să nădăjduiască a fi părinții vreunui sfânt, cu atât mai puțin a lui Mesia, voiau doar un suflet în preajmă. Cei doi s-au hotărât să postească - Ioachim s-a retras în munți, iar Ana a rămas acasă. Nu după mult timp, arhangelul Gavriil le-a vestit că vor avea o fiică „ce va naște în feciorie pe împăratul lumii, Dumnezeu!”. Cei doi, bucuroși, s-au întâlnit la poarta Marelui Templu din Ierusalim. Nouă luni mai târziu avea să scâncească o fetiță. Era Fecioara Maria. Numele ei concentrează virtuțile a cinci femei drepte din vechime: M - Mariam (darul proorocirii și fecioria), A - Avighea (smerenia), R - Rahela (frumusețea), I - Iudita (înțelepciunea) și A - Ana, mama marelui Samuel (perseverența).

Sântămărie Mică

În calendarul popular, praznicul e cunoscut sub denumirea de Sântămărie Mică. Acesta, împreună cu Sântămărie Mare, Simion Stâlpnicul (1 septembrie) și Ziua Crucii (14 septembrie) sunt cele mai importante

momente ale ritualului de înnoire a timpului.

8 septembrie este considerat hotar între vară și iarnă, marcat de închiderea pământului pentru insecte și reptile, începutul călătoriei păsărilor migratoare. Tot azi este indicat să se facă observații meteorologice și astronomice; în vechime se făceau târguri și iarmaroace, la care se comercializau produse de sezon, se culeg plante și fructe de leac, începe culesul viilor, sunt „bătuți” nucii, continuă semănatul cerealelor de toamnă.

Sântămărie Mică e o sărbătoare importantă, respectată cu sfințenie de femeile dornice de a avea copii, de gravide, pentru o naștere ușoară.

14 septembrie

Înălțarea Sfintei Cruci

Crucea, sărbătorită de întreaga creștinătate, a fost când iubită, când hulită. La evreii din vechime, era prefigurată prin punerea mâinilor pentru binecuvântare, șarpele înălțat pe toiagul lui Moise, litera „T” scrisă pe tocul ușii cu sângele mieilor pascali ș.a. Prin toate acestea, poporul ales dobânda vindecarea bolilor fizice și spirituale. Când Imperiul Roman a pus stăpânire pe Țară Sfântă, crucea a devenit obiect de tortură, răstignirea fiind pedeapsa capitală

cea mai greu de îndurat. Niciun osândit nu scăpa cu viață. N-a scăpat nici chiar Dumnezeu - Fiul, condamnat pe nedrept. Totuși, El, Cel Fără de Păcat, și-a asumat greșelile lumii pe care le-a ținut pe lemnul crucii. Atunci, obiectul de tortură a devenit altar de jertfă, izvor de binecuvântare, simbol al Fiului Omului, mijloc de împăcare a omului cu divinitatea. Crucea, apărută pe cer va fi semnul începutului Judecății de Apoi. Pentru unii, Crucea este tot obiect de ocară, însă pentru creștini e dătătoare de viață, de putere duhovnicească, e mijloc de mântuire.

Teologii consideră că lemnul vertical simbolizează unirea cerului cu pământul, în timp ce brațul vertical - comuniunea dintre oameni. Însemnându-ne cu semnul crucii mărturisim credința în Sf. Treime, ne reamintim că există Cineva deasupra noastră și de semenii de lângă noi. Prin Sinodul al VII-lea ecumenic, din 787, s-a stabilit că cei ce nu cinstesc Sf. Cruce sunt eretici. Un mod de a o cinsti este și respectarea zilelor dedicate Sf. Cruci.

14 septembrie amintește de o minune petrecută pe vremea Sf. Constantin și Elena. După ce împăratul Constantin le-a dat libertate de exprimare creștinilor, maica sa, Elena, a plecat la Ierusalim să descopere lemnul pe care a fost răstignit Iisus Hristos. După îndelungi cercetări, într-o peșteră a găsit trei cruci. Din întâmplare, prin zonă, trecea atunci o copilă foarte bolnavă, însoțită de alte persoane. În momentul în care fetița a fost atinsă de Crucea Mântuitorului, aceasta s-a vindecat. Împărăteasa Elena a dispus construirea unei biserici, iar pe 14 septembrie 327, Sf. Cruce a fost înălțată pe biserică. De față erau împărăteasa Elena, arhiereul Dositei al Ierusalimului și mulțime mare de popor.

Aceasta a fost prima înălțare a Sf. Cruci și tot de atunci cultul ei a luat amploare. În amintirea evenimentelor legate de Sf. Cruce, pe data de 14 septembrie se postește și în biserici se așază la loc de cinste o cruce făcută din flori.

Cârstovul viilor

În tradiția populară, praznicul înălțării Sfintei Cruci se numește și Cârstovul viilor și se ține post de teama frigurilor. În Bucovina, este ziua în care se strâng gunoaiele de la grajduri și se crede că, afumându-le, oamenii și vitele scapă de boli și spaime.

Dr.Laura CALOEAN

Însemnări de scriitor

Constanța și armenii

Scriitorul Gabriel Diradurian a trecut recent în lumea veșniciei. Constanțean, trăitor mulți ani pe meleaguri americane, s-a întors de fiecare dată acasă cu nostalgia amintirilor care i-au însoțit copilăria și tinerețea. Cu ceva timp în urmă i-am cerut câteva impresii despre Constanța. Mărimea materialului trimis și rigorile unei publicații de informații au amânat publicarea articolului. Iată că recuperăm acum pentru Datina din corespondența cu Gabriel Diradurian, un armean de viță veche, autorul unui număr de romane și schițe, apreciate de critică și de cititorii săi.

„Primii armeni care au ajuns la Constanța au fost cei fugiți din Imperiul Otoman ca să scape de masacrele continue ale turcilor împotriva armenilor în 1895-1896. Armenii au părăsit țara lor și au plecat în lume. Țările care i-au primit pe acei armeni și care i-au ajutat au fost în mare: Bulgaria, România, Rusia, Franța, USA.

Bunicii mei au scăpat de la moarte în 1895 datorită faptului că s-au îmbrăcat în fetețe (turcii ucideau cu precădere pe bărbați și băieți ca neamul armenesc să nu se mai reproducă).

Bunicul din partea tatălui a rătăcit prin Rusia, Bulgaria, Polonia și România. Finalmente, el s-a stabilit în Constanța. Aici exista deja o puternică comunitate armeană și bunicul meu a deschis un magazin de stofe

Panorama Pieței Ovidius din Constanța interbelică

„La Milionu”, pe bulevardul Mangaliei, stradă faimoasă în Constanța, căci era atât de bogată în a face business și să servească toate nevoile orașului.

Prin ajutoarele ce le dădea armenilor care soseau mereu, el a devenit președintele asociațiilor de ajutoare. Îl chema Levon Diradurian.

El a ajuns și un fel de erou în acea perioadă. Într-o seară, iarna, cu ger, vânt și viscol, niște armeni de abia debarcați în port, s-au dus la una din bisericile armenesti ca să poată primi ajutor, ca locuință și hrană. Oameni în vârstă, femei cu copii mici în brațe tremurau și mureau în fața bisericii încuiate. Bunicul meu a apărut ca din pământ, cu o rangă a spart lacătul ușii bisericii și cei năpăstuiți au intrat înăuntru, la căldură și au mâncat pâinea în cantități mari pe care o adusesse bunicul.

Orașul Constanța a devenit curând un oraș iubit de toți armenii. Românii le permisese să-și refacă viețile, să facă negustorie, să încurajeze comunitatea lor, să ajute familiile nou formate, i-au primit pe armeni cu brațele deschise. Juca aici un rol și faptul că atât românii, cât și armenii erau de religie ortodoxă.

Bunicul meu a avut o casă pe strada Mercur colț cu Mihai Dumitru. El a avut doi băieți: Diran (tatăl meu, 1915-1969) și un alt băiat (n.1927).

Existau în oraș mulți armeni care

1960. Bulevardul Tomis din Constanța. Magazinul "Plugul".

aveau o viață prosperă. După ce a terminat Chimia Industrială în București, tatăl meu s-a căsătorit. În 1944 rușii au intrat în țară. În anul 1947, tatăl meu a devenit membru de partid. Cei mai puternici doi oameni ai Constanței și regiunii Dobrogea erau la vremea aceea doi armeni (asta-i o mare rușine pentru armenii!): Șeful Securității Regiunii Dobrogea și Șeful Cadrelor Securității Regiunii Dobrogea. Amândoi erau prieteni de mici copii cu tatăl meu. Nu dau nume căci se pare că conturile sunt încheiate. Armata Roșie din țară iubea pe armeni pentru că aceștia aveau o republică în Uniunea Sovietică. Armenii erau favorizați față de celelalte națiuni conlocuitoare din România. La seratele lor din București veneau mereu ambasadorul sovietic și Petru Groza. De asemenea, fratele tatălui meu (Bergi Diradurian) a avut activități în Constanța. Și el (ca și tata) a absolvit Liceul „Mircea cel Bătrân”, a făcut armata (a intrat în Teatrul Marinei), apoi a fost o perioadă directorul Școlii Armene din Constanța, a devenit iar actor la Teatrul Fantasio, apoi actor și regizor la Teatrul de Stat din Constanța. Cu trupa acestui teatru, în afara spectacolelor din marele oraș, el făcea mereu deplasări pentru a pune în scenă, în orașele mai mici (care nu aveau trupe de teatru), diferite spectacole. Când a câștigat un concurs pentru o poziție de regie de montaj la TV România, a venit și el în București. A lucrat la Televiziune până a fost pensionat.

Bunicii din partea tatălui meu au scăpat de a merge într-un lagăr de muncă forțată sau cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan datorită tatălui meu și a celor doi prieteni ai lui. În schimb, alte familii de oameni auuți (de exemplu, familia Selian) au fost trimiși în Bărăgan și au murit de foame și frig. În cadrul familiei Selian, fiul, Sergiu Selian, a devenit inginer, scriitor și azi e în Australia.

Apoi, bunicul meu, mirosind că noii potentăți ai zilei vor naționaliza totul, și-a donat magazinul și business-ul de angrosist de stofe statului. Astfel că, pe 11 iunie 1948, ziua naționalizării, el nu mai era un proprietar exploatator. Iar casa nu i-a fost luată tot datorită celor doi amici ai tatălui meu.

Verile erau nespuse de călduroase pe malul mării și plajele din Constanța și Mamaia erau pline în acest anotimp. Veneau mulți străini și ei erau plăcut surprinși să vadă acest litoral atât de frumos și atât de ieftin.

Faleza de la Constanța, plaja Modern, Piața Ovidiu, Mozaicul și multe alte vestigii rămase din vremuri antice, portul, toate erau o mare atracție pentru viligiaturiști. Desigur, împrejurimile erau vara un fel de rai al copiilor. Existau porțiuni de plajă destinate numai copiilor. Uneori se organizau concursuri între cei ce construiau castele din nisip.

Serile, tot vara, se deschideau nenumărate restaurante cu muzică și dans. Străinii erau fascinați

Anii 1960. Bulevardul Tomis

de câtă prietenie găsesc la localnici. Erau luate cu asalt în special restaurantele din Mamaia. Acolo erau foarte multe hoteluri și fiecare hotel avea formația lui muzicală, cu ringurile de dans alături.

O mare și plăcută surpriză erau cafelele la nisip. Străinii nu știau nimic despre ele și aici le întâlneau pentru prima oară. Ele se chemau „cafele turcești”. Ca să fim mai exacti, cafelele erau armenesti. Armenii sunt un popor mult mai vechi decât turcii și la ei găseai cafea din timpuri imemorabile. Turcii au apărut mai târziu și, cucerind Armenia, au făcut din „cafea armenescă”, „cafea turcească”.

Istoria cafelei la ibric e foarte veche. Primii care au cultivat cafea au fost arabii. Ei însă o mâncau crudă, verde, netratată. Armenii au luat această cafea și au început și ei s-o cultive. Arabii au fost foarte prietenoși și i-au ajutat pe armeni. Armenii au adus apoi noi inovații la boabele de cafea. Întâi, armenii au prăjit boabele și ele au devenit și mai bune. Apoi au pisat aceste boabe prăjite și praful obținut l-au băgat în apă fierbinte. Așa a luat naștere cafeaua. Mult mai târziu, poate secole, turcii au făcut și ei cafea. Singura contribuție a turcilor privind cafeaua a fost că ei țineau între dinți un cub de zahăr și cafeaua trecea prin acest cubuleț. Astfel s-a obținut cafeaua dulce. Azi, la cafea, sunt mulți care preferă s-o bea cu zahăr și mai puțini fără zahăr.

În Mamaia, în timpul sezonului de vară, aproape lângă fiecare hotel, exista vreun localnic ce făcea cafeaua la nisip.

Plaja mare de la Modern era plină, mai ales sâmbătă și duminică. Existau oameni care prindeau pește pe diguri și chiar în picioare, în apă. Cu două bețe mici și cu un tifon între ele se prindea aterină. Micii peștișori erau prinși cu acest tifon ca într-o plasă și se puteau mânca și cruți.

Armenii, mai toți, se grupaseră în jurul Pieții Griviței și pe străzile adiacente ei. În general, acești armeni erau activi în această piață. Și ei aduceau tot felul de mărfuri acolo să le vândă ca să câștige un ban în plus. Mulți erau pescari. Ei pescuiau ziua și a doua zi de dimineață aduceau pește. Peștele, firesc, era în permanență proaspăt. De asemenea, în sezonul de pepeni, armenii dădeau curțile lor la țărani, ca aceștia să țină rezervele lor de pepeni acolo. Pentru asta armenii luau chirie.

Pepenii de pe piață erau poate cei mai buni din întreaga țară. Existau toate soiurile bune de pepeni și, în acest fel, țărani aveau posibilitatea să vândă mult.

Cu ajutorul unchiului meu, Bergi Diradurian, care mergea cu trupa Teatrului de Stat din Constanța în turnee mici, în care mă lua și pe mine, și cu prezența mea la toate piesele lui, eu, deși mic copil, ajunsesem să văd și să ascult o grămadă de piese.

Țin minte că atunci a murit un foarte cunoscut actor de la Teatrul de Stat din Constanța, anume Mircea Psata. El era un bun prieten al unchiului meu, a avut un accident de motocicletă și a murit. Un alt actor, prieten cu unchiul meu, era Gelu Manolache, comediant de mare forță și care mereu era în numărul cel mai iubit al revistei. Și el a murit de tânăr.

Bineînțeles, și după plecarea mea din Constanța în București, trei luni pe an (vacanța) le petreceam la mare. Magazinele și piețele din Constanța erau asaltate zilnic de străini care cumpărau tot ceea ce vedeau. Totul era așa de ieftin, încât străinii voiau să ia de aici și să ducă în țara lor lucrurile ce le cumpărau, fiind mândri că găsiseră cadouri și altele la prețuri atât de joase. Datorită condițiilor foarte bune despre care străinii făceau atâta propagandă, alte mii de străini aflau despre Constanța și Mamaia și-și programau vacanțele aici, înscriindu-se și plătind din timp pentru ca să apuce să-și facă concediul la Marea Neagră.

Cele trei-patru luni pe an, cât ținea vara la Constanța, aproximativ iunie, iulie, august, septembrie, aduceau fonduri importante în visteria statului. Însă despre destinația finală a lor, e mai bine să nu se discute. Ele ajungeau în mâinile comuniștilor aflați la putere și nici un leu nu mai era investit pentru îmbunătățirea condiției acestor orașe de vacanță. Acestea din urmă cu timpul s-au deteriorat și prețurile au crescut enorm. Pe faleza de la Cazinoul din Constanța se păstrasera cazematele construite sub piatra digului, rămase acolo din timpul războiului, când ele atacau crucișătoarele

1960. Bulevardul Tomis, aspect citadin.

rusești care deschideau focul asupra țărmului și care aveau și rolul de respingere a vreunei eventuale debarcări acolo de către slavii bolșevici. Asta, atât timp cât românii erau aliați cu nemții. După cum se știe, după lovitura de stat a comuniștilor, care au pus mâna pe putere la 23 august 1944, aceste cazemate și-au pierdut rolul pe care îl avuseseră până atunci.”

Gabriel Diradurian (1944, Constanța – 13 iulie 2015, București) romancier, dramaturg și memorialist român de origine armeană. Redactor la revista „Nor Ghiank”. În septembrie 1977 primește viza pentru plecarea definitivă în SUA. Revine însă în România câțiva ani mai târziu ducând o viață retrasă și, după evenimentele din 1989, reușind să publice romane, piese de teatru și volume de memorialistică bine primite de critic: „Cabotinel” (roman), Edit. Arro House, Los Angeles, 1979, „Scurte povestiri”, Edit. Arro House, Los Angeles, 1980, „O întâlnire” (roman), Edit. Arro House, Los Angeles, 1986, „From a Scoundrel’s Notes” (roman), Edit. Arro House, Los Angeles, 1990, „Scurte povestiri” (reeditare), Edit. Adelcor, București, 1992, Cabotinel” (reeditare), Edit. Editis, București, 1995, „Cântecul lebedei” (proze scurte), Edit. Ararat, București, 1996, „Adevărata față a zeului Ares” (roman), Edit. Aldin, București, 1997, „Misiunea” (roman), Edit. Eminescu, București, 1998, „Sceleratul” (roman), Edit. Ararat, București, 2000, „Teatru”, Edit. Ararat, București, 2002, „Un om cu demnitate” (proze scurte), Edit. Ararat, București, 2003, „Teatru și proze”, Edit. Ararat, București, 2005, „Memorialistică”, Edit. Ararat, București, 2005, „Povestiri cu armeni-români și americani”, Edit. Ararat, București, 2012, „Din adnotările unui scelerat”, Edit. Tracus Arte, București, 2013.

Adunate din presă

DE PROFESIE - PROPRIETAR

În august 1896 erau înregistrați la Constanța: 704 comercianți, 1.083 proprietari, 246 industriași, 9 avocați, 4 ingineri, 9 docheri, 2 dentiști, 2 moașe, 47 birjari și căruțași, 12 coafori, 4 farmaciști, 15 antreprenori hoteluri, 2 antreprenori băi calde, 3 antreprenori băi reci, 12 fabricanți de cărămidă, 2 fotografi, 66 samsari, 3 agenți asigurări, 9 antreprenori lucrări publice, un spectaculator, 9 împrumutători de bani. Total contribuabili la bugetul primăriei: 2.244.¹

GRETA GARBO LA CONSTANȚA

În „Memoriile unui ziarist”, A.P.Samson evoca: “La noi, ca și aiurea, interesul pentru mare s-a manifestat mai întâi pe plan medical. Prima celebritate a litoralului a fost Techirghiolul, cu nămolul său tămăduitor. Plaja a venit mai târziu. De altfel, până la primul Război Mondial, părinții învățau pe copii să se ferească de soare, iar albeața tenului era considerată admirativ. Nu se bronza nimeni în acea vreme.

În 1925 o societate belgiană a propus lui Vintilă Brătianu, pe atunci ministru de finanțe, să-i concesioneze litoralul, dar visternicul liberal a refuzat.

Constanța a construit, prin propriile ei mijloace, Cazinoul, hotelul Palace și a amenajat plaja “Tre-

pucui”. La Mamaia erau doar niște cabane de lemn pentru amatori de primă tinerețe. Ulterior au apărut pe litoral și cele două senzații: hotelul Belona la Eforie Nord și hotelul Rex la Mamaia.

Cu aceste două flori s-a făcut puțină primăvară. În 1930, în toate stațiunile de pe malul mării au fost 30.000 de vizitatori.

Greta Garbo mărturisea unui jurnalist american în revista *Rampa* că în drum spre Ierusalim, unde trebuia să turneze un film după un roman al Selmei Lagerlof “a trecut prin București și Constanța, pentru a ajunge la Constantinopol”.

ȚĂRMUL MĂRII - UN ADEVĂRAT SANATORIU

În mai 1922 avea loc primul Congres balnear român care a pus bazele Societății de hidrologie medicală și climatologie sub președinția generalului Vicol.

Cu un an înainte, doctorul George Ulieru publicase la Constanța una din primele cărți de știință popularizată intitulată „Marea și efectele ei binefăcătoare”, în care făcea elogiul curei maritime, prea puțin cunoscute la timpul respectiv. El insista asupra acțiunii luminii și căldurii razelor solare, a valurilor, compoziției chimice a apei mării, a brizei tonifiante asupra corpului și psihicului uman. “Putem compara țărmul mării cu un mare sanatoriu, în care cel intrat este luat în primire de specialiști invizibili, care lucrează asupra lui. Unul îi toarnă în suflet calmul și îi potolește durerile, altul îi pune în inimă entuziasmul și iubirea de viață, altul îi reglează circulația sângelui, îi împuternicește inima, altul îi dă bice glandelor lenevite și face ca schimburile celulare să se facă mai repede.”

JURNAL DE ACTUALITĂȚI LA MAMAIA

D.Tranulis a filmat plaja Mamaia în ziua de 19 iulie 1925 prinzând în obiectiv acea promiscuitate de tricouri și scufițe de baie, încântătoarele pajiști ale parcului din fața plajei, un răsărit de soare ce iese parcă din fundul mării. Filmul va rula din 25 august la Arena Grand din Constanța. Lumea venită la băi de mare își va vedea imaginea pe ecranul Arenei.

La Constanța D.Tranulis a filmat *Solemnitatea reînhumării eroilor francezi, Serbarea patronului Regimentului 9 Călărași, Înaintarea și promovarea noilor absolvenți ai școalelor militare, sosirea Principelui Carol la Constanța etc.*

A mai filmat și “Constanța trucată.”²

¹ Arhivele Statului Constanța, fond Primăria Constanța, dosar 2/1896,f.24

² Dobrogea Jună, XXI, nr. 171, 8 august 1925, p.1

MISS ROMÂNIA ERA CONSTĂNTEANĂ

Deși nu era decât un eveniment monden, trebuie consemnat că în martie 1929 Aurelia Gănescu din Constanța a prezentat Miss România la concursul de frumusețe de la Paris și s-a clasat pe locul al doilea după reprezentanta Ungariei.³

PRIMA ȘCOALĂ PRACTICĂ DE ARTE ȘI MESERII DE FETE

Școala practică de arte și meserii de fete, cu ateliere de pictură, ceramică, croitorie și lenjerie, cu sediul în strada Alex.Lahovary 19, se deschide la 10 octombrie 1933 sub auspiciile Ministerului Muncii.

Erau acceptate fete cu 4 clase primare absolvite, care voiau să urmeze o meserie, cursurile erau cu durata de 4 ani, cele cu stare vor avea toate cunoștințele folosite unei bune gospodine ca pictura, muzica, croitoria, ceramica, lenjerie. Fetele lipsite de mijloace și cu aptitudini la lucru vor rămâne ca lucrătoare ca apoi mai târziu să-și facă o carieră bănoasă și folositoare.

Fetele practicante mai mari de 16 ani care doresc să deprindă o meserie cu sau fără cursul primar vor primi cunoștințe din programul școalei și vor urma și secțiunea pentru care au aptitudini.

Se primeau eleve din oricare parte a țării.

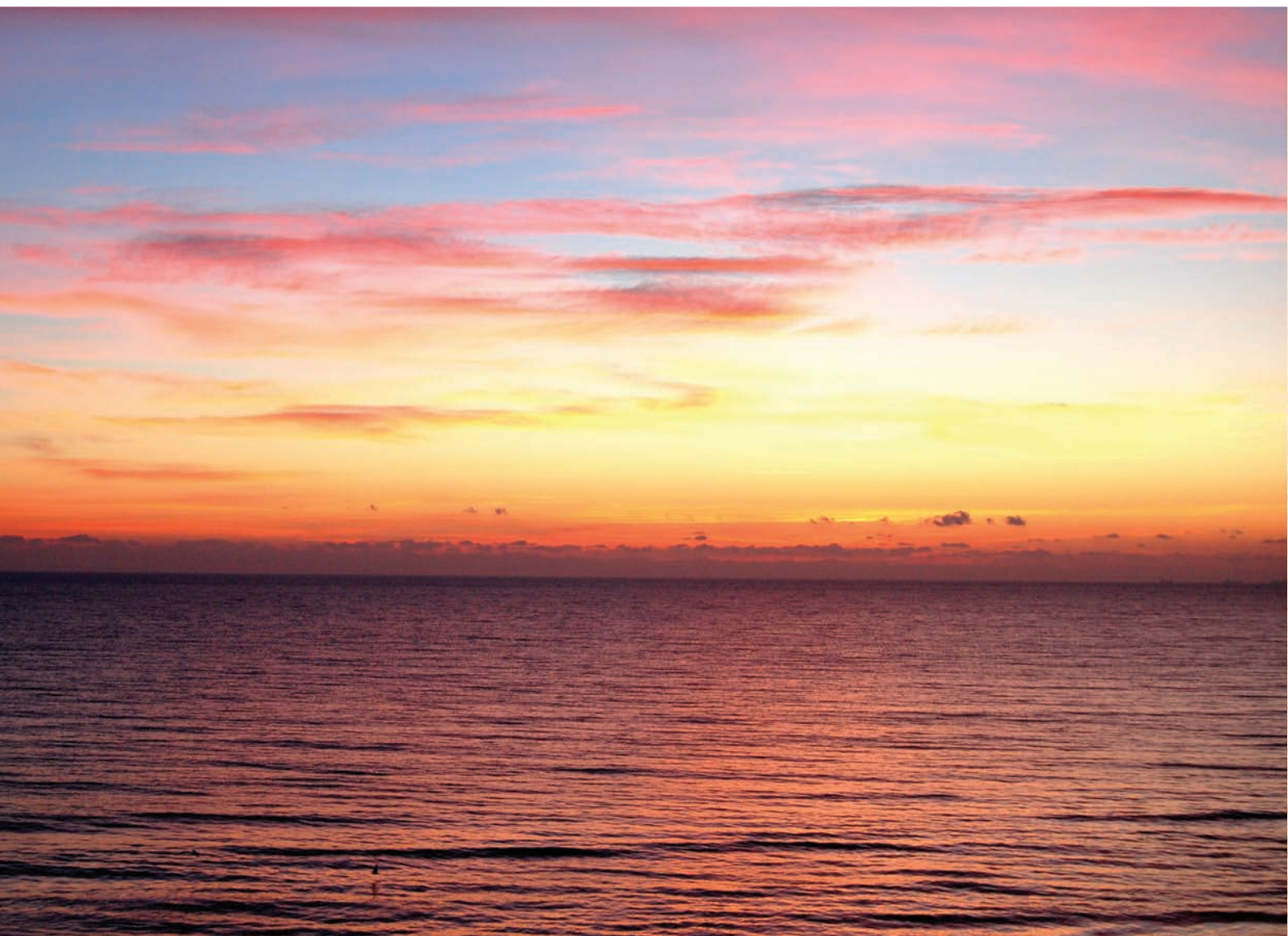
Examele de admitere erau stabilite de Ministerul Muncii.

³ Voința Dobrogei, III,nr.4,10 martie 1929,p.1

foto Iulia Pană

Anca Firulescu - anul II artă fotografică

